

Landsbygds- och infrastrukturdepartementet

Livsmedelsstrategin 2.0

Regeringens beslut

Regeringen beslutar Livsmedelsstrategin 2.0 med den lydelse som framgår av *bilaga 1*.

Utdrag till

Se *bilaga 2*.

Bilaga 3
Fortsättning diarienummer

LI2024/01706

LI2025/00646

Livsmedelsstrategin 2.0

Innehåll

Livsmedelsstrategin 2.0	1
1. Introduktion	2
2. Inledning	3
2.1 Bakgrund och avgränsningar	3
2.2 Process	4
2.3 Nuläge och omvärldsförändringar	5
3. En ny inriktning för livsmedelsstrategin	10
3.1.1 Mätbara mål	10
3.1.2 Strategiska områden	13
3.2 Grundläggande arbete för att öka livsmedelsproduktionen	14
3.2.1 Den gemensamma jordbrukspolitiken och den gemensamma fiskeripolitiken	15
3.2.2 Förenkling för företagen	18
3.2.3 Skatter och kapitalförsörjning	23
3.2.4 Forskning, innovation och kompetensförsörjning	30
3.3 Fokusområden	35
3.3.1 Ökad robusthet i livsmedelskedjan	35
3.3.2 Exportfrämjande	45
3.3.3 Svensk kvalitet och gastronomi	49
4. Finansiering och genomförande	52
4.1 Kostnad och finansiering	53
4.2 Genomförande och ägarskap	57
4.2.1 Samordning och förankring	57
4.2.2 Regional och tematisk kraftsamling	60

1. Introduktion

Sedan riksdagens beslut 2017 med anledning av regeringens proposition En livsmedelsstrategi för Sverige – fler jobb och hållbar tillväxt i hela landet (prop. 2016/17:104, bet. 2016/17:MJU23, rskr. 2016/17:338) har mycket förändrats i omvärlden. Stora utmaningar för livsmedelskedjan föranleder regeringen att intensifiera arbetet med att stärka livsmedelskedjans konkurrenskraft i syfte att öka den svenska livsmedelsproduktionen i enlighet med riksdagens beslut. Det arbetet uttrycks genom Livsmedelsstrategin 2.0.

Riksdagen fastslog det övergripande målet för livsmedelsstrategin 2017 att öka den svenska livsmedelsproduktionen och lade samtidigt fast målen för de tre strategiska områdena. I samråden och inspelen till arbetet med Livsmedelsstrategin 2.0 har det tydligt framgått en önskan att strategin ska innehålla mätbara mål och att dessa behöver följas upp. Som exempel har nämnts en marknadsandel för kött och mjölkekvivalenter på 80 procent och spannmål 150 procent. Vidare att marknadsandelen för gröna proteiner bör vara 100 procent och avseende sjömat en produktionsökning med 80 procent. Regeringens bedömning är att för att få tillförlitlighet i denna typ av mål så ges Statens jordbruksverk (Jordbruksverket) i uppdrag att föreslå hur man kan förbättra och konkretisera uppföljning och mätning av livsmedelsproduktionen i Sverige genom att ta fram underlag för att bedöma möjlig produktionsökning över tid med en kontrollstation 2030. Till exempel uttryckt som andel av den svenska marknaden, där produktionen kan konsumeras inom landet eller exporteras. Underlaget bör också beskriva möjliga målformuleringar och beskriva för- och nackdelar med en sådan målsättning. Ytterst handlar det om att på ett effektivt sätt mäta utvecklingen inom den svenska livsmedelsproduktionen.

Utöver det breda arbetet för att förbättra företagsklimatet för företagen i livsmedelskedjan i Sverige, kommer regeringen att kraftsamla arbetet med genomförandet av Livsmedelsstrategin 2.0 inom följande tre fokusområden.

- Ökad robusthet i livsmedelskedjan
- Exportfrämjande
- Svensk kvalitet och gastronomi

Regeringen kommer att ta en mer aktiv roll än tidigare i genomförandet av Livsmedelsstrategin 2.0. Genomförandet kommer att ske i nära samverkan med livsmedelskedjans aktörer, bland annat genom att ett livsmedelspolitiskt råd har inrättats och att samordning, både på strategisk och operativ nivå, stärks.

2. Inledning

2.1 Bakgrund och avgränsningar

I propositionen En livsmedelsstrategi för Sverige – fler jobb och hållbar tillväxt i hela landet (livsmedelsstrategin) beskrev regeringen livsmedelsstrategin och föreslog att riksdagen skulle godkänna mål för strategin (prop. 2016/17:104). Riksdagen beslutade i enlighet med regeringens förslag (bet. 2016/17: MJU23, rskr. 2016/17:338). Av riksdagens beslut framgår såväl det övergripande målet för strategin som målen för de tre strategiska områden genom vilka strategin ska genomföras. Det övergripande målet för livsmedelsstrategin är en konkurrenskraftig livsmedelskedja där den totala livsmedelsproduktionen ökar, samtidigt som relevanta nationella miljömål nås, i syfte att skapa tillväxt och sysselsättning och bidra till hållbar utveckling i hela landet. Produktionsökningen, både konventionell och ekologisk, bör svara mot konsumenternas efterfrågan. En produktionsökning skulle kunna bidra till en ökad självförsörjningsgrad av livsmedel. Sårbarheten i livsmedelskedjan ska minska.

Regeringen konstaterar nu att livsmedelsstrategin är en stabil grund för det fortsatta arbetet med att stärka livsmedelskedjan. Livsmedelsstrategin är fortsatt gällande, men i behov av att uppdateras för att bättre möta de utmaningar som de senaste årens stora omvärldsförändringar innebär. Arbetet med Livsmedelsstrategin 2.0 har därför bedrivits med utgångspunkt i riksdagens beslut från 2017.

Av propositionen Totalförsvaret 2025–2030 (prop. 2024/25:34 s. 136) framgår att dricksvattenproduktion är av central betydelse för liv och hälsa och för att många andra delar i samhället ska kunna fungera. Dricksvatten är en förutsättning för såväl konkurrenskraft som lönsamhet i livsmedelskedjan. Dricksvatten behandlas dock inte i Livsmedelsstrategin 2.0.

Under arbetet med Livsmedelsstrategin 2.0 har många frågeställningar och angelägna åtgärder identifierats. Flera av dessa beskrivs i strategin. Andra är

föremål för fortsatta och mer omfattande analyser i pågående utredningar eller regeringsuppdrag. Frågeställningarna beskrivs i varierande omfattning i strategin och regeringen har inte för avsikt att föregripa utredningarnas arbete eller slutsatser.

2.2 Process

För att Livsmedelsstrategin 2.0 ska bli en hävstång i arbetet med att öka den svenska livsmedelsproduktionen behöver livsmedelskedjans aktörer vara delaktiga i att utarbeta och genomföra strategin. Processen med att ta fram strategin inleddes därför med fokus på dialog och diskussioner med företrädare för företag och organisationer i livsmedelskedjan.

Under våren 2023 hölls tematiska rundabordssamtal inom områdena konkurrenskraft och förenklingar, kunskap och innovation, minskat beroende och robusthet samt regionala livsmedelsstrategier. Vid respektive samtal deltog företrädare för 8–12 organisationer, myndigheter samt företag och företagarorganisationer. Inspel lämnades både vid samtalen och till en funktionsbrevlåda för ändamålet. Sammanlagt har över 200 inspel lämnats, som tillsammans innehåller mer än 1 200 förslag, varav vissa dock är överlappande eller motstridiga. En betydande del av förslagen rör behov av förenklingar, ökad lönsamhet och stärkt konkurrenskraft för att kunna öka livsmedelsproduktionen i Sverige.

Utöver rundabordssamtalen har det hållits ett stort antal bilaterala möten med organisationer, myndigheter och enskilda företag för att inhämta kunskap och goda idéer till arbetet.

Det finns ett mycket stort engagemang för svensk livsmedelsproduktion och för Livsmedelsstrategin 2.0. En övervägande del av inspelen ligger i linje med regeringens ambition om hur svensk livsmedelsproduktion kan stärkas. Dialogerna, diskussionerna och inspelen utgör ett viktigt underlag i arbetet med Livsmedelsstrategin 2.0.

Livsmedelsstrategin 2.0 innebär startskottet för ett mer fokuserat och ambitiöst arbete för att stärka alla delar i livsmedelskedjan och öka den svenska livsmedelsproduktionen. Regeringen kommer vid genomförandet av strategin att fortsätta ha en nära dialog med representanter för livsmedelskedjans aktörer.

2.3 Nuläge och omvärldsförändringar

Livsmedelsstrategin 2.0 innebär en vidareutveckling av flera områden i livsmedelsstrategin för att bättre spegla de nya förutsättningar som företag i livsmedelskedjan möter. I detta avsnitt belyses en stor bredd av frågor som bedöms påverka företagens lönsamhet, konkurrenskraft och förutsättningar att öka den svenska livsmedelsproduktionen.

Stabil lönsamhet för företag inom livsmedelskedjan är den viktigaste faktorn för att enskilda företag ska vara motståndskraftiga. En god lönsamhet ger utrymme för företagen att såväl vidta förebyggande åtgärder och göra anpassningar som att spara till en ekonomisk buffert i en osäker omvärld. Sedan 2017 har stora omvärldshändelser på olika sätt påverkat livsmedelskedjans företag och därigenom har behov av nya åtgärder och en ny inriktning för livsmedelsstrategin tydliggjorts.

I början av 2020 bröt sjukdomen covid-19 ut och orsakade en pandemi, vilket påverkade leveranskedjor och konsumtionsmönster på ett sätt som innebar konsekvenser för olika delar av livsmedelskedjan, bland annat i form av bristande kundunderlag för restauranger och i besöksnäringen. Pandemin visade samtidigt att stora delar av leverantörskedjorna var robusta. Under det andra halvåret 2021 nådde priserna på energi och insatsvaror i jordbruket nivåer som satte såväl primärproducenter som förädlingsindustri under ekonomisk press. Förutsättningarna för detalj- och grossisthandeln försämrades även genom uteblivna eller försenade leveranser av vissa varor. Efterfrågan på fisk från svenska fiskare och svenskt vattenbruk minskade markant, både i Sverige och på exportmarknaderna. Följden blev stora prisfall vilket medförde att stora delar av yrkesfisket och vattenbruket drabbades hårt.

Den 24 februari 2022 inledde Ryssland den fullskaliga invasionen av Ukraina som, utöver ett stort mänskligt lidande och ett försämrat säkerhetspolitiskt läge, också resulterade i ytterligare påverkan på kostnadsläget och negativ inverkan på den globala livsmedelsmarknaden. I Sverige påverkades livsmedelspriser och konkurrenssituationen inom dagligvaruhandeln.

Den höga inflation som följde ledde i sin tur till att Riksbanken beslutade att höja styrräntan i snabb takt under 2022 och 2023. Detta bidrog till att kapitalkostnader för livsmedelskedjans företag steg snabbt samtidigt som konsumenternas köpkraft försvagades. Den nya räntenivån påverkar

kapitalkostnaden, investeringsviljan och har slagit särskilt hårt mot unga lantbrukare som ofta har högre belåningsgrad än äldre och etablerade lantbrukare. Detta försvårar även de ägarskiften som svenskt lantbruk är i behov av. Samma situation gäller för företagare inom vattenbruket där räntekostnaderna står för den största kostnadsökningen de senaste åren. Företagen i hela livsmedelskedjan har försökt att kompensera för kostnadsökningarna för insatsvaror och räntor i den mån det har gått genom att överföra kostnaderna på nästa led i värdekedjan. Det innebär att en liten kostnadsökning i primärproduktionsledet ofta resulterar i en betydligt större prisökning för konsumenten.

När hushållens konsumtionsutrymme begränsades av ökade priser på såväl energi och boende som livsmedel förändrade de både köpbeteende och konsumtionsvanor. Det resulterade i minskad konsumtion av exempelvis frukt och grönt samt närproducerade eller ekologiska livsmedel under 2022 och 2023.

Jordbruket är en av de branscher med högst antal dödsolyckor i relation till antalet verksamma. Under perioden 2011–2020 omkom 71 lantbrukare till följd av olyckor i sitt arbete¹. Dessutom tampas sektorn med arbetsmiljörelaterade utmaningar, med bland annat ergonomiska belastningsskador som huvudsaklig orsak till sjukskrivningar. Jordbruksverket presenterade 2022 en strategi för att minska olyckorna och förbättra arbetsmiljön i jordbruks- och trädgårdsnäringen genom erfarenhetsutbyte och informationsinsatser. Arbetsgivar- och branschorganisationen Gröna arbetsgivare har fått en särskild roll av Jordbruksverket för att förbättra lantbrukarnas arbetsmiljö och har tilldelats 47 miljoner kronor under fyra år för att genomföra arbetet.

Ett sätt att öka lönsamheten i livsmedelskedjan och få avsättning för större produktionsvolymen är en tydligare exportinriktning. Innovation och god marknadskänedom i livsmedelskedjan kan bidra till att möta konsumenternas förändrade efterfrågan. Det finns en global efterfrågan på produkter som matchar de svenska konkurrensfördelarna med hög livsmedelssäkerhet, låg antibiotikaanvändning, miljömässig hållbarhet och som dessutom är producerade med en god djurvälstånd till följd av ambitiösa djurskyddsregler. Både den globala befolkningen och välståndet förväntas

¹ Jordbruksverket 2022, Strategi och åtgärder för att minska olycksriskerna och förbättra arbetsmiljön i jordbruket och trädgårdsnäringen 2022:16.

öka², vilket i sin tur kan leda till ökad efterfrågan på svenska livsmedel. Den globala marknaden är inte statisk och större händelser i omvärlden medför såväl möjligheter som utmaningar för internationell handel.

Enligt Kommerskollegium har den internationella handelspolitiken på senare tid förändrats och påverkas dels av den teknologiska utvecklingen, dels av olika geopolitiska och säkerhetspolitiska överväganden³. För den svenska livsmedelskedjan finns det risker med ökad protektionism i världshandeln. På kort sikt föreligger risk för att exportvolymerna kan drabbas av nya eller högre tullnivåer som medför att svenska produkter blir mindre konkurrenskraftiga. På lite längre sikt kan importen bli dyrare för svenska företag och konsumenter. Högre priser för insatsvaror innebär att företagens produktionskostnader stiger.

Samhället står fortsatt inför ett arbete med grön omställning. Jordbruket är en av de samhällssektorer som påverkas mest av klimatet. Det innebär förändrade förutsättningar för att bedriva jordbruk i olika delar av Sverige, liksom olika delar av världen. Klimatet, terrängen, arronderingen och jordmånen varierar mellan olika regioner. En ökande medeltemperatur har resulterat i en längre växtsäsong i Sverige och i andra länder med liknande klimat⁴. Samtidigt kommer nya utmaningar i form av ändrade nederbörds- mönster och etablering av nya skadegörare⁵. I Sverige finns många lantbrukare som arbetar proaktivt med hållbar produktion och djurskydd. Det gör att Sverige i ett internationellt perspektiv har möjlighet att skala upp sin produktion jämfört med andra länder, vilket möjliggör en ökad tillväxt i primärproduktionen.

Viltstammar av exempelvis vildsvin, dovhjort och kronhjort utgör en tillgång och en värdefull livsmedelsresurs, men kan samtidigt orsaka stora skador på växtodlingar. Det pågår arbete med att öka incitamenten för jakt på vildsvin och avsättningen av vildsvinskött. Ett led i det arbetet kan vara att analysera om och hur subventioner för trikin- och cesiumanalyser kan öka incitament för vilthanteringsanläggningarna att ta emot och avyttra vildsvinskött. Lokalt kan även skador på grödor orsakade av fåglar så som gäss och tranor skapa stora problem för jordbruket. Flera ändringar av bestämmelser som rör

² Business Sweden 2024, Inside Asia's population shift.

³ Oroligt läge för den globala handelspolitiken | Kommerskollegium, Internationell handel under utveckling | Kommerskollegium.

⁴ Nationell strategi och regeringens handlingsplan för klimatanpassning, skr. 2023/24:97.

⁵ Statens jordbruksverk, Handlingsplan för klimatanpassning, Rapport 2022:08.

skydds jakt, tillåtna jaktmedel och utökade jakttider har genomförts för att underlätta skyddet av grödor. En hållbar fiskförvaltning samt en förvaltning av predatorer såsom säl och skarv som starkare integreras i, och växelverkar med, havsmiljöarbetet kan resultera i en ekosystemtjänst som gynnar sjömatproduktionen.

Den senaste tidens spridning av vargstammen till områden med tätare tamdjursbesättningar har lett till både oro och ekonomiska konsekvenser för djurhållare. Naturvårdsverket har på uppdrag av regeringen uppdaterat riktlinjerna för skydds jakt efter varg, vilket bedöms underlätta skyddsjakten. Dessutom har finansieringen av viltskadeanslaget ökat.

Den svenska trädgårdsnärings kan komma att behöva växa med anledning av klimatförändringarna för att människor även i framtiden ska kunna konsumera frukt, grönsaker och bär. I dag importeras frukt och grönsaker i stor utsträckning från medelhavsområdet. Sydeuropa står inför utmaningar till följd av ett förändrat klimat, vilket bland annat resulterat i stor vattenbrist. Detta kan äventyra leveranssäkerheten från bland annat frukt- och grönsaksodlingar i området. Den svenska trädgårdsnärings spelar därför en viktig roll i Sveriges livsmedelsproduktion och för konkurrenskraften i livsmedelskedjan genom att bidra med en betydande mängd frukt, grönsaker och bär. Dessa livsmedel är även viktiga ur ett hälsoperspektiv då de bidrar till goda matvanor med ett bra näringsinnehåll.

Den svenska trädgårdsnärings kan även bidra till en mer hållbar livsmedelsproduktion genom minskade transportavstånd mellan producent och konsument, och genom tillvaratagande av restströmmar från bland annat industrin. Exempelvis kan restvärme och restvatten från olika processindustrier återanvändas vid livsmedelsproduktion. Mejeri, kött och bryggerirester är exempel på restströmmar i livsmedelsproduktionen, som kan återanvändas genom bearbetning till djurfoder eller produktion av biogas. I händelse av kris eller ytterst vid krig kan den svenska trädgårdsnärings genom korta transportavstånd även bidra till att minska risken för förseningar av matleveranser och minska eventuell brist på mat bland befolkningen. Torv används som jordförbättringsmedel i trädgårdsnärings och i plantskolor samt som stallströ (odlingstörv).

Även vattenbruket kan komma att påverkas av klimatförändringarna, eftersom en stor del av den fisk som odlas i Sverige, såsom laxfiskarter, är

kallvattensarter. Ett varmare klimat medför högre vattentemperaturer och därmed mindre gynnsamma odlingsförutsättningar. Klimatförändringarna kan även påverka viltlevande fiskbeståndets reproduktionsförmåga, vilket i sin tur påverkar fortsatta fiskemöjligheter.

Tillgången till fisk och skaldjur är avgörande för svenska fiskeriföretags överlevnad och lönsamhet. För flera bestånd är läget kritiskt varför åtgärder som återuppbygger dessa bestånd är prioriterade för att en ökad sjömatproduktion ska vara möjlig.

Det finns flera utmaningar att hantera, och möjligheter som behöver realiseras, för att svenska företag ska kunna utvecklas längs med hela den blå värdekedjan, från fisket och vattenbruket, via beredningsindustrin och samtliga förädlingssteg till konsument och marknad. Inom fisket pågår utvecklingen av nya processmetoder som ska kunna erbjuda konsumenter nya måltider baserat på sjömat.

Med Livsmedelsstrategin 2.0 som utgångspunkt kommer regeringen att arbeta för att stärka robustheten i livsmedelskedjan. Det finns ett behov av att öka den hållbara produktionen. För detta är satsningar på forskning och innovation, markvård, bevattning, dränering och produktivitet viktiga.

Till följd av de senaste årens tekniska framsteg finns stora möjligheter för framtida utveckling inom livsmedelskedjan, inte minst inom digitalisering och ny teknik. Artificiell intelligens (AI) har snabbt blivit en faktor som alla organisationer behöver förhålla sig till. Tjänstesektorn, tillverkningsindustrin, transportsektorn och även stora delar av livsmedelskedjan, inklusive jordbruket, kommer fortsatt att påverkas av utvecklingen inom digitalisering och robotisering.

Tillväxtverket har analyserat kompetensförsörjningen i livsmedelssektorn⁶ och har bland annat konstaterat att sektorn har behov av kompetens avseende omställning till cirkulär ekonomi och hållbar utveckling för motståndskraft samt för uthållighet och konkurrenskraft. Tillväxtverkets analys visar också att vissa gymnasiala yrkesutbildningar kopplade till livsmedelssektorn inte i tillräcklig utsträckning motsvarar arbetsmarknadens behov inom sektorn. Brist på arbetskraft inom jordbruket har förelegat

⁶ Tillväxtverket 2021, Rapport 0360, Rapport 0361, Tillväxtverket 2022, Rapport 0399, Tillväxtverket 2023, Rapport 0457.

under en lång tid och även utmaningar utifrån stigande åldersstruktur. Jordbruket kommer att behöva stärka arbetet med att effektivisera och implementera ny teknik, samtidigt som kompetensförsörjningen behöver förbättras. Uppkopplade maskiner, 5G, delning av data och sammankoppling av olika system med Internet of Things möjliggör nya, innovativa lösningar, smidigare processer och minskar behovet av arbetskraft inom sektorn.

Även bransch- och arbetsgivarorganisationen Livsmedelsföretagen konstaterar att det krävs ett omfattande kompetenslyft för att svenska livsmedelsföretag ska kunna växa och producera livsmedel med beaktande av de höga krav som ställs på hållbar produktion och kvalitet. För att upplevas som attraktiv behöver livsmedelssektorn kunna erbjuda goda arbetsvillkor och en bra arbetsmiljö.

Sedan livsmedelsstrategin beslutades har livsmedelskedjans företag vid flera tillfällen satts under särskild ekonomisk press vilket har medfört att stödåtgärder har införts för företagens likviditet. Detta tydliggör behovet av förbättrad lönsamhet för sektorns företagare och ökat fokus på en robustare livsmedelskedja i det vidare arbetet med Livsmedelsstrategin 2.0. Regeringens bedömning är därför att stärkt lönsamhet i livsmedelskedjan är en förutsättning för att nå målet om en ökad livsmedelsproduktion, för att minska sårbarheten och därmed behovet av tillfälliga krisåtgärder.

3. En ny inriktning för livsmedelsstrategin

3.1.1 Mätbara mål

Översikt

Riksdagen fastslog det övergripande målet för livsmedelsstrategin 2017 att öka den svenska livsmedelsproduktionen och lade samtidigt fast målen för de tre strategiska områdena. I samråden och inspelen till arbetet med Livsmedelsstrategin 2.0 har det tydligt framgått en önskan att strategin ska innehålla mätbara mål och att dessa behöver följas upp. Som exempel har nämnts en marknadsandel för kött och mjölkekvivalenter på 80 procent och spannmål 150 procent. Vidare att marknadsandelen för gröna proteiner bör vara 100 procent och avseende sjömat⁷ en produktionsökning med 80 procent. Regeringens bedömning är att för att få tillförlitlighet i denna typ

⁷ Med begreppet sjömat menas det livsmedel som kommer från fisket i hav och inlandsvatten samt odlad sjömat från anläggningar i vatten och på land.

av mål så ges Jordbruksverket i uppdrag att föreslå hur man kan förbättra och konkretisera uppföljning och mätning av livsmedelsproduktionen i Sverige genom att ta fram underlag för att bedöma möjlig produktionsökning över tid med en kontrollstation 2030. Till exempel uttryckt som andel av den svenska marknaden, där produktionen kan konsumeras inom landet eller exporteras. Underlaget bör också beskriva möjliga målformuleringar och beskriva för- och nackdelar med en sådan målsättning. Ytterst handlar det om att på ett effektivt sätt mäta utvecklingen inom den svenska livsmedelsproduktionen.

En marknadsandel för kött på 80 procent skulle innebära att Sverige producerar kött som motsvarar 80 procent av det som konsumeras i landet när samtliga köttslag⁸ slås ihop (mätt till vikten). År 2023 hade Sverige en marknadsandel på 70 procent när nöt, fläsk, fågel, får och viltkött, inklusive renkött, räknats in. Särskilt när det gäller nöt eller får skulle en ökad produktion också gynna odlingslandskapets biologiska mångfald genom fler betande djur. Den svenska marknadsandelen för kött har sjunkit sedan EU-inträdet för alla köttslag vilket beror på flera faktorer såsom ekonomiska, nya trender och influenser från andra länder. Animalieproduktion utgör en betydande del av den svenska jordbruksproduktionen och en högre marknadsandel indikerar att sektorn stärker sin konkurrenskraft och svarar väl mot marknadens utveckling. Om en ökad marknadsandel ska främjas är det viktigt att såväl offentliga som privata aktörer i livsmedelskedjan aktivt lyfter svenska mervärden, till exempel låg antibiotikaanvändning, god djurvälstånd och lågt klimatavtryck samt att det finns en efterfrågan hos konsumenterna.

En marknadsandel för mjölkekvalenter på 80 procent skulle innebära att svenska mejerier väger in den mängd mjölk som behövs för att producera 80 procent av de mejeriprodukter som konsumeras i Sverige. Invägd mjölk används till en mängd olika mejeriprodukter. Måttet mjölkekvalenter används för att beskriva det totala behovet och beaktar även ändrade konsumtionsmönster såsom en ökad efterfrågan på fetare produkter. År 2023 låg marknadsandelen på 75 procent. Sedan Sveriges inträde i EU har mejeriproduktion och konsumtion i allt större utsträckning blivit en del av en global marknad, men är fortfarande beroende av lokala förhållanden, inklusive väderförhållanden, arbetskraftskostnader, priser för insatsvaror, transportkostnader och kapitalkostnader. Sedan 1950-talet har både produktionen och konsumtionen av mejeriprodukter förändrats. Antalet

⁸ Avser nöt, fläsk, fågel, lamm och viltkött inklusive renkött.

mjölkgårdar har minskat, men antalet kor per gård har ökat. Antalet kor har dessutom minskat totalt, men varje ko producerar mer än dubbelt så mycket mjölk som 1950. Ostkonsumtionen har nästan tredubblats, medan mjölkkonsumtionen har minskat.

En marknadsandel för spannmål på 150 procent skulle innebära att den årliga produktionen mätt i ton överstiger inhemsk konsumtion med 50 procent. Den svenska marknadsandelen för spannmål har de senaste 30 åren legat stabilt över 100 procent och genomsnittet de senaste fem åren uppgår till 118 procent. Spannmålsproduktionen varierar mellan åren beroende på väderhändelser och skörd. I snitt exporterar Sverige årligen ungefär 1,3 miljoner ton spannmål, främst till andra EU länder, Storbritannien och Norge.

En marknadsandel för gröna proteiner på 100 procent skulle innebära att Sverige skulle producera växt- och svampproteiner till ett värde som motsvarar värdet av den inhemska konsumtionen, exklusive det som används till djurfoder. Målet inkluderar i dagsläget inte mer nischade proteinprodukter, till exempel laboratorieodlat kött. En anledning till detta är att marknaden för sådana proteiner ännu bedöms som omogen. Regeringen ser positivt på utvecklingen av nya proteinkällor som når marknaden och avser att följa marknadsutvecklingen noggrant. Regeringen bedömer att det även behövs ett långsiktigt arbete för att säkerställa inhemsk produktion av proteingrödor för djurproduktionen.

En produktionsökning av sjömat med 80 procent jämfört med nivån 2023 skulle innebära att landning och beredning av fisk för humankonsumtion samt produktion av odlad sjömat ökar.

Genom att en större andel av den fisk som landas används till humankonsumtion samt att en större andel av den landade fisken tas till vara genom bland annat nya förädlingsmetoder, ökar resurseffektiviteten, förädlingsvärdet och därmed potentialen att stärka lönsamheten på företagsnivå. Därmed kan livsmedelsproduktionen öka inom ramen för befintliga eller minskade fångstkvoter, utan att uttaget av fisk ur havet ökar. För yrkesfisket finns därtill den största potentialen att öka den svenska livsmedelsproduktionen genom att en större andel av de totala landningarna sker i Sverige liksom beredningen av pelagisk fisk, främst sill och strömming,

eftersom mer än hälften av den pelagiska fisken för humankonsumtion i dag landas utomlands.

Restströmmar från beredningen av arter som strömming och sill kan med nya förädlingsmetoder öka andelen av den landade fisken som kan gå till humankonsumtion. En ökad andel landningar i Sverige skulle kunna bidra till en avsevärd ökad svensk livsmedelsproduktion samt bidra till livsmedelsberedskapen. En ökad produktion av livsmedel baserad på fiskråvara måste svara mot en efterfrågan hos konsumenterna både i Sverige och utomlands. Vidare kommer en sådan utveckling att kräva ett fördjupat samarbete mellan värdekedjans aktörer.

Det krävs därför en helhetssyn som samlar samtliga perspektiv för att säkerställa en långsiktigt hållbar fiskförvaltning och efterföljande värdekedja. Därför behöver en hållbar fiskförvaltning samt förvaltning av predatorer, som säl och skarv, integreras starkare i, och växelverka med, havsmiljöarbete för att stärka fiskbestånden som kan möjliggöra en ökad livsmedelsproduktion från havet.

För vattenbruket finns det en mycket stor potential att öka den hållbara produktionen av odlad sjömat. Förbättrade förutsättningar att starta och bedriva vattenbruk, bland annat genom förenklade tillståndsprocesser, kommer att vara mycket viktigt för en ökad produktion. Säkerställandet av tillgång till hållbart foder är även en viktig faktor.

Regeringen kommer att arbeta för att ge företagen goda förutsättningar att öka livsmedelsproduktionen på ett hållbart sätt som motsvarar konsumenternas efterfrågan.

3.1.2 Strategiska områden

Livsmedelsstrategins tre strategiska områden är Regler och villkor, Konsument och marknad samt Kunskap och innovation. Arbetet med Livsmedelsstrategin 2.0 har tagit sin utgångspunkt i dessa alltjämt gällande områden med tillhörande mål. I genomförandet av Livsmedelsstrategin 2.0 kommer regeringen kraftsamla insatserna till tre fokusområden; ökad robusthet i livsmedelskedjan, exportfrämjande och svensk kvalitet och gastronomi, se avsnitt 3.3.

Arbetet inom det strategiska området Regler och villkor är avgörande för att skapa konkurrenskraft i livsmedelskedjan. En god ekonomi är avgörande för företagens lönsamhet och konkurrenskraft. Lönsamma företag i livsmedelskedjan bidrar i sin tur till robusthet i livsmedelsförsörjningen. Att robustheten i livsmedelsförsörjningen ökar i fredstid är en grundförutsättning för en fungerande livsmedelsförsörjning vid kris eller höjd beredskap. Regeringen kommer att fortsätta verka för att minska företagens regelbörda och möjliggöra tillväxt i livsmedelsproduktionen i hela landet.

För att målsättningarna inom det strategiska området Konsument och marknad ska kunna uppnås behöver livsmedelsexporten främjas och kännedom om svensk livsmedelsproduktion och gastronomi öka. Avgörande för att nå framgång inom området är en nära samverkan mellan det offentliga och livsmedelskedjans aktörer.

För att nå framgång inom det strategiska området Kunskap och innovation krävs förbättringar inom företagets kompetensförsörjning, digitalisering samt en ökad innovationsgrad och en påskyndad klimatanpassning i livsmedelskedjan. I propositionen Forskning och innovation för framtid, nyfikenhet och nytta (prop. 2024/25:60) föreslås och beräknas alla anslagen sammanlagt för forskning och utveckling att öka successivt från 2025 till 2028 med totalt 6,5 miljarder kronor. Ökningen inkluderar en förstärkning till Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (Formas) för forskning och innovation inom utgiftsområdet för areella näringar, landsbygd och livsmedel. Medlen kommer att växlas upp med medfinansiering från näringslivet. Forskningsresultaten behöver snabbare kunna tillämpas i företagen och bidra till ökad lönsamhet, produktion och klimatanpassning i livsmedelskedjan.

3.2 Grundläggande arbete för att öka livsmedelsproduktionen

Arbetet för att stärka lönsamheten och konkurrenskraften i livsmedelskedjan är en ständigt pågående process där alla aktörer i kedjan behöver bidra. Detta arbete måste ske brett genom insatser inom flera olika områden. På så sätt läggs en stabil grund för mer riktade och fokuserade satsningar som på ett träffsäkert sätt kan ta tillvara möjligheter eller undanröja hinder för livsmedelskedjans fortsatta tillväxt och ökad livsmedelsproduktion.

Nedan beskrivs några områden där Livsmedelsstrategin 2.0 kommer vara viktig för att i ett brett, och i vissa fall branschöverskridande, arbete kunna

beakta och ta hänsyn till livsmedelskedjans särskilda behov och möjligheter. Redogörelsen är exempel på områden där arbete pågår, men listan är inte uttömmande. Det viktiga är att etablera ett arbetssätt som bidrar till att lägga grunden för bättre förutsättningar för livsmedelskedjans företag och en ökad livsmedelsproduktion i enlighet med livsmedelsstrategins mål.

3.2.1 Den gemensamma jordbrukspolitiken och den gemensamma fiskeripolitiken

Översikt

Den gemensamma jordbrukspolitiken och den gemensamma fiskeripolitiken skapar, bland annat genom rätt stöd och ersättningar, grundläggande förutsättningar för att kunna nå målen i livsmedelsstrategin. Det är angeläget att det svenska genomförandet den gemensamma jordbrukspolitiken respektive fiskeripolitiken förenklas så att målen kan nå effektivt och utan onödiga kostnader för företag och myndigheter. Regeringen har flera gånger ändrat Sveriges strategiska plan för den gemensamma jordbrukspolitiken 2023–2027 (strategiska planen) för att förbättra den i detta avseende. Inför 2025 har regeringen dessutom aviserat en budgetförstärkning, som syftar till att öka jordbrukets konkurrenskraft och robusthet i hela landet. Även havs-, fiskeri- och vattenbruksprogrammet kommer att förstärkas under 2025. Regeringen är beredd att ta ytterligare initiativ till att justera den strategiska planen samt havs-, fiskeri- och vattenbruksprogrammet utifrån målen för Livsmedelsstrategin 2.0.

En grundbult i Livsmedelsstrategin 2.0, som är avgörande för möjligheten att nå målen om en ökad livsmedelsproduktion, är att lönsamhet och konkurrenskraft ökar i primärproduktionsledet. Detta gäller såväl jordbruket och rennäringen som fisket, vattenbruket och hela den blå värdekedjan. De viktigaste och budgetmässigt mest omfattande verktygen som står till regeringens förfogande för detta är åtgärder i den strategiska planen samt havs-, fiskeri- och vattenbruksprogrammet. Programmen finansieras med medel från EU och med nationella budgetmedel.

Programmen är en del av den gemensamma jordbrukspolitiken och den gemensamma fiskeripolitiken och ska bidra till de EU-gemensamma målsättningarna för dessa politikområden. Målsättningarna ligger till stor del i linje med målen för livsmedelsstrategin, och i utformningen av fondprogrammen finns utrymme för anpassning till de specifika förutsättningarna

i varje medlemsstat. Därigenom har programmen kunnat utformas för att bidra till livsmedelsstrategins mål. Regeringen kommer att ta initiativ till att justera programmen om det visar sig motiverat utifrån Livsmedelsstrategin 2.0 eller utifrån andra målsättningar. I samband med översynen av stöden inom den gemensamma jordbrukspolitiken inför 2028 behöver aktuella kunskapsunderlag i form av beslutsstödsverktyg användas i högre grad för att öka effekt och måluppfyllelse och därigenom minska övergödningen från jordbruket. En översyn av stöden inom klimat- och miljöområdet kan leda till ökade möjligheter att införa administrativt enkla stöd som är incitamentsbaserade, resultat- eller värdebaserade eller stöd till kollektiva insatser, samtidigt som konkurrensneutralitet mellan EU:s medlemsstater värnas.

Det regelverk som styr den gemensamma jordbrukspolitiken är komplext och det finns krav på att politiken bidrar till mål inom många områden. EU-regelverket ställer höga krav på medlemsstaternas kontrollsystem för att säkerställa korrekta utbetalningar. Detta medför sammantaget en regelbörda med tillhörande kostnader för de som ansöker om stöd och ersättningar. I spåren av protester från lantbrukare runt om i Europa under vintern 2023/24 föreslog EU-kommissionen ändringar i EU-regelverken som gör det möjligt för medlemsstaterna att genomföra ett antal lättnader och förenklingar i genomförandet av den gemensamma jordbrukspolitiken. Regeringen har, med anledning av det ändrade regelverket, ändrat den strategiska planen⁹. Ändringarna medförde lättnader i fråga om kraven på marktäcke under känsliga höstperioder, växtföljd och att avsätta miljöytor. Vidare infördes undantag från grundvillkorskontroller för gårdar under 10 hektar. Från 2025 breddades ersättningen för precisionsjordbruk till att omfatta hela landet och en ny ersättning för att avsätta blommande ytor i landskapet införs i stället för kravet på att avsätta miljöytor¹⁰. Under 2024 genomfördes en justering av kompensationsstödet. Regeringen har gett Jordbruksverket i uppdrag att ta fram förslag till en ny miljöersättning för vallodling utanför kompensationsstödsområdet som senast från 2026 ska kunna sökas inom ramen för den strategiska planen¹¹. Regeringen arbetar

⁹ Uppdrag till Statens jordbruksverk att till Europeiska kommissionen överlämna en begäran om ändring av Sveriges strategiska plan för den gemensamma jordbrukspolitiken 2023–2027 samt att vidta förberedelser för att möjliggöra en begränsning av ytan för att ansöka om ersättning för blommande åker och fältkant, 2024-08-29, LI2024/00833.

¹⁰ Uppdrag till Statens jordbruksverk att till Europeiska kommissionen överlämna ett förslag till ändring av Sveriges strategiska plan för den gemensamma jordbrukspolitiken 2023–2027, 2024-03-07, LI2024/00599 och LI2023/03737.

¹¹ Uppdrag till Statens jordbruksverk att ta fram förslag till ändring av miljöersättningar i Sveriges strategiska plan för den gemensamma jordbrukspolitiken, 2024-06-20, LI2024/01363.

vidare med det grundläggande arbetet för att, med hjälp av den gemensamma jordbrukspolitiken, öka livsmedelsproduktionen.

Havs-, fiskeri- och vattenbruksprogrammet för 2021–2027 ska bland annat främja ett miljömässigt, ekonomiskt och socialt hållbart fiske och vattenbruk i Sverige. Den totala budgeten för alla vattenbruksrelaterade åtgärder i programmet är cirka 640 miljoner kronor. Regeringen har i början av 2024 beslutat om en ändring i förordningen (2022:1461) om stöd från europeiska havs-, fiskeri- och vattenbruksfonden som möjliggör för jordbruksföretag att erhålla stöd för investeringar i vattenbruk. Detta för att fler kan ta del av satsningen som syftar till att påskynda utvecklingen av ett hållbart vattenbruk i Sverige.

Efter regeringens förslag i budgetpropositionen för 2025 har den strategiska planen tillförts 746 miljoner kronor under den kvarvarande planperioden. Satsningen görs för att öka jordbrukets konkurrenskraft och robusthet i hela landet och är ett viktigt led i regeringens arbete med Livsmedelsstrategin 2.0. Av satsningen är 100 miljoner kronor avsedda för investeringsstödet för konkurrenskraft under 2025, som går till att modernisera produktionsanläggningar och markresurser i hela landet. Regeringen inför från och med läsåret 2025/26 ett stöd till skolfrukt inom ramen för EU:s skolprogram¹² för utdelning av mjölk, frukt och grönsaker. Regeringen bedömer att ett skolfruktstöd bidrar positivt till främjandet av bra matvanor i befolkningen. Ett skolfruktstöd ger barn möjlighet att lära sig mer om lantbruk och trädgårdsodling samt om vikten av hälsosamma matvanor för en god hälsa, vilket kan bidra till att målen för livsmedelsstrategin uppfylls.

Regeringen gav den 16 mars 2023 Jordbruksverket i uppdrag att föreslå förändringar av genomförandet av den gemensamma jordbrukspolitiken som kan effektivisera och minska regelbördan för myndigheter och stödmottagare¹³. Ambitionen är att Sverige ska ligga i framkant vad gäller begränsade finansiella korrigeringar kopplade till genomförandet. Jordbruksverket slutredovisade uppdraget i maj 2024. Förslagen i redovisningen omfattar bland annat förenklade stöd och villkor för stödmottagare, förbättrad information och it-stöd, långtgående nyttjande av digital teknik samt omorganisering av stödhanteringen. Förslag till

¹² EU:s skolprogram finansieras via Europeiska Garantifonden (EGFJ).

¹³ Uppdrag till Statens jordbruksverk att redovisa förslag på effektiviseringsåtgärder för genomförandet av den gemensamma jordbrukspolitiken samt långsiktig strategi för den digitala markuppföljningen, 2023-03-16, LI2023/02044.

förenklingar av den gemensamma jordbrukspolitiken och dess genomförande i Sverige inhämtas också löpande från företrädare för näringen och utvecklas vidare i samarbete med Jordbruksverket. Andra mer generella insatser för att förenkla för företagen redovisas i avsnitt 3.2.2. Inför 2028, när ett nytt jordbrukspolitiskt program och en ny reformperiod för havs-, fiskeri- och vattenbruksfonden inleds, har regeringen föreslagit mer omfattande regelförenklingar till kommissionen. Även ökad användning av data och ny teknik kan komma att innebära fortsatta förenklingar för genomförandet av politiken.

3.2.2 Förenkling för företagen

Översikt

I Sverige ska det vara enkelt att starta och driva företag. Regeringen arbetar för att relevanta myndigheterna ska ha kunskap om, och förståelse för, företagens villkor samt genomföra sina uppgifter med ett gott bemötande. För att förenkla för företagen och sänka företagets kostnader har regeringen tillsatt ett förenklingsråd och ett implementeringsråd. Flera utredningar har också tillsatts, bland annat i syfte att se över kontroll, avgifter och finansiering i livsmedelskedjan och förenkla tillståndsprocesser enligt miljöbalken. Flera myndigheter har fått regeringens uppdrag att redovisa hur myndigheten beaktar företagsperspektivet och livsmedelsstrategins mål i förenklingsarbetet. Regeringen har vidare gett Boverket i uppdrag att genomföra en analys av kommunernas tillämpning av den reglering i plan- och bygglagen (2010:900) som ger kommunerna möjlighet att styra var olika typer av handel, till exempel livsmedelshandel, får etablera sig i syfte att underlätta nyetablering. Regeringen bedömer att en väl utvecklad samverkan mellan myndigheter och utveckling av digitala tjänster är viktigt i det fortsatta förenklingsarbetet. Regeringen anser att miljöarbetet ska genomföras effektivt och där så är möjligt och lämpligt genom incitament i stället för, eller som komplement till, lagstiftning. Detta kan bidra till en ökad svensk livsmedelsproduktion vilket är angeläget av klimatskäl då svensk livsmedelsproduktion har låga klimatavtryck i en internationell jämförelse.

Livsmedelskedjan utgörs i dag av nära 150 000 företag, från primärproduktion och förädlingsled till restauranger och dagligvaruhandel och svarar för åtta procent av det totala förädlingsvärdet i näringslivet¹⁴. Enligt

¹⁴ Tillväxtverket (2021). Analyser av den samlade regelgivningen för livsmedelskedjan.

Tillväxtverkets undersökning Företagens villkor och verklighet 2023 anser små och medelstora företag inom livsmedelssektorn att lagar och myndighetsregler är det största tillväxthindret följt av bristande tillgång till lämplig arbetskraft och kompetens¹⁵. Att regelbördan ökat på senare år inom livsmedelskedjan har också bekräftats i andra undersökningar, bland annat inom projektet Metodutveckling för regelförenkling som finansierats av Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling samt Lantbrukarnas Riksförbund.

Enligt inspel i arbetet med Livsmedelsstrategin 2.0 från företagen i de gröna näringarna finns de mest betungande reglerna inom miljöområdet. Andra frågor som pekas ut som betungande är överimplementering av EU-regelverk, omfattande krav på uppgiftslämnande till myndigheter, långa handläggningstider samt varierande tolkningar av samma regler mellan myndigheter och över tid. Företag inom förädlingsindustrin lyfter problem med att hitta eller förstå myndigheters information om regler. Senare led i livsmedelskedjan har lyft höga kostnader orsakade av regelverken som ett stort problem.

Primärproduktionsledet skiljer sig från resten av livsmedelskedjan då en stor del av företagen är en- eller fåmansföretag. Små företag är särskilt känsliga för stor regelbörda eftersom den administrativa kapaciteten i dessa företag ofta är begränsad. Det finns också en utsatthet i att vara ensamt ansvarig för stora ekonomiska värden och företagets hela verksamhet. Primärproduktionsledet och andra små företag skulle därför gynnas mest av en minskad regelbörda. Enligt Tillväxtverkets rapport Företagens villkor och verklighet 2023 anger 23 procent av företagen att lagar och myndighetsregler är det största tillväxthindret. För livsmedelssektorn som helhet är motsvarande siffra 41 procent och för primärproducenterna inom livsmedelssektorn är siffran 49 procent.

3.2.2.1 Regelförenkling

I syfte att förenkla för företagen och stärka konkurrenskraft och försörjningstrygghet har regeringen tillsatt flera utredningar, bland annat följande.

¹⁵ Tillväxtverket Rapport 0454 (2023). Företagens villkor och verklighet 2023 Huvudrapport.

- En översyn av kontrollorganisationen och finansieringen av kontroll i livsmedelskedjan för att förenkla för företagen (dir. 2023:170).
- Miljötillståndsutredningen (dir. 2023:78).
- Utredningen om en konkurrenskraftig animalieproduktion (dir. 2023:19) som har lämnat betänkandet Animalieproduktion med hög konkurrenskraft och gott djurskydd (SOU 2024:56).
- Utredningen om översyn av jordförvärvslagen (dir. 2023:157).

Att åstadkomma verklig förenkling för företagen i livsmedelskedjan är avgörande för att målet om en ökad livsmedelsproduktion ska kunna nås. För att förenklingsarbetet ska ge verklig effekt i företagen i form av minskad regelbörda, minskade kostnader och utrymme för att tillämpa innovationer behöver förenklingar göras på flera olika sätt. Regler måste förenklas eller tas bort, samtidigt som det är ett problem om tillämpningen av regler inte upplevs som rimlig och rättssäker av företagen. Det måste vara lätt för företagen att göra rätt. Många regler har sin grund i EU-lagstiftningen. I vissa fall kan Sverige besluta om det nationella genomförandet genom lagar och förordningar. I andra fall är reglerna helt harmoniserade inom EU utan möjlighet för medlemsstaterna att göra nationella anpassningar.

Det förekommer att Sverige har beslutat om mer långtgående krav än den miniminivå som framgår av det EU-gemensamma regelverket, eller i vissa fall inte fullt ut har anpassat befintlig nationell lagstiftning till EU-regelverken. I många fall leder mer långtgående svenska krav till ökade kostnader för företagen vilket i slutändan i stor utsträckning förs över på konsumenten i form av högre konsumentpriser. Det innebär även att svenska företag kan förlora marknadsandelar till utländska företag med lägre krav än i Sverige. Klimatavtrycken från svensk livsmedelsproduktion är små jämfört med många andra länder. En satsning på ökad svensk livsmedelsproduktion är därför en satsning på en minskad klimatpåverkan på global nivå.

Ansvar för utformning av lagar och förordningar vilar på regeringen och riksdagen. Regeringens ambition är att undvika implementering av EU-regelverk över miniminivån och att motverka omotiverade regelbördor. Näringslivets kompetens och perspektiv bör i högre grad tas till vara vid utformning av regelverk som kommer att påverka företagets verksamhet.

Det finns ett behov av en likvärdig och rättssäker tillämpning av regler. Regelförenkling, företagsperspektiv i tillämpning av lagstiftningen, flexibilitet och samverkan med näringslivet är viktiga komponenter för detta. Vid sidan om reglernas utformning är framför allt myndigheternas bemötande och service gentemot näringslivet viktig för den upplevda regelbördan. Om den samlade regelbördan är mer omfattande än vad som följer av EU-regelverket orsakar detta stora kostnader för de svenska företagen, vilket minskar deras relativa konkurrenskraft.

För att stärka arbetet med regelförenkling har regeringen inrättat ett förenklingsråd som ska lämna förslag på regelförenklingar till regeringen. Även ett implementeringsråd har inrättats som har till uppdrag att bistå regeringen i arbetet med att stärka svenska företags konkurrenskraft genom att undvika implementering över miniminivå, att motverka omotiverade regelbördor samt att minska administrativa kostnader och andra fullgörande-kostnader vid genomförande av EU-regelverk i svensk rätt. De underlag som implementeringsrådet tar fram för att bistå regeringen ska vara av sådan kvalitet att de vid behov kan användas under kommissionens insamlingsfas av fakta och synpunkter samt utgöra en del av det samlade underlaget för regeringens helhetsbedömning vid utformning av Sveriges ståndpunkter inför kommande EU-förhandlingar samt inför antagande av andra EU-rättsakter som exempelvis genomförandeakter och delegerade akter.

Efter regeringens förslag i budgetpropositionen för 2025 har 100 miljoner kronor avsatts för att få snabbare och mer förutsägbara tillståndprocesser. Tillskottet riktas bland annat till länsstyrelserna, domstolarna och Naturvårdsverket.

Regeringen har vidare gett ett flertal myndigheter, bland annat Naturvårdsverket¹⁶ och Kemikalieinspektionen¹⁷, i uppdrag att redovisa hur myndigheterna arbetar med regelförenkling och hur myndigheterna beaktar företagsperspektivet och livsmedelsstrategins mål i förenklingsarbetet. Regeringen anser att myndigheternas förståelse för företagens villkor och perspektiv är av stor vikt för att företagen ska uppfatta myndighetsutövningen som rimlig, rättssäker och likvärdig. Uppdraget till Jordbruksverket att förenkla genomförandet av den gemensamma jordbrukspolitikerna har beskrivits i avsnitt 3.2.1. Regeringen har även gett länsstyrelserna i

¹⁶ Regleringsbrev för budgetåret 2024 avseende Naturvårdsverket.

¹⁷ Regleringsbrev för budgetåret 2024 avseende Kemikalieinspektionen.

uppdrag¹⁸ att genomföra kompetenshöjande insatser riktade till sina företags-
nära verksamheter.

I rapporten Konkurrensverkets genomlysning av livsmedelsbranschen 2023–
2024 (Rapport 2024:5) drar myndigheten slutsatsen att det i flera avseenden
föreligger brister i konkurrensen i livsmedelskedjan. Av rapporten framgår
vidare bland annat följande. De konstaterade bristerna kan förklaras av en
hög marknadskoncentration i flera led, låsningar och obalanser genom avtal
och handelsbruk samt förekomsten av olika etableringshinder. Bristerna
medför dels att konsumenter betalar mer för många livsmedel än vad de
skulle behöva göra om konkurrensen varit bättre, dels att pengarna som
konsumenten lägger på livsmedel inte alltid hamnar där de behövs för att ge
incitament till marknadsinträde, investeringar och ökad produktion.

Konkurrensverket och företrädare för dagligvaruhandeln har konstaterat att
den begränsade tillgången på butikslägen är en viktig anledning till den stora
marknadskoncentrationen inom den svenska dagligvaruhandeln¹⁹. I
regleringsbrevet för budgetåret 2025 har regeringen därför gett Boverket i
uppdrag att analysera hur kommunerna har tillämpat den bestämmelse i
plan- och bygglagen som ger kommunerna möjlighet att styra var olika typer
av handel, till exempel livsmedelshandel, får etablera sig. Boverket ska
bedöma om det finns behov av ändring av bestämmelsen för att underlätta
för etablering av livsmedelsbutiker och även ta fram nödvändiga
författningsförslag. Regeringen följer utvecklingen i livsmedelskedjan noga
och avser att, vid behov, vidta ytterligare åtgärder som syftar till att förbättra
konkurrenssituationen.

3.2.2.2 Digitalisering bidrar till utveckling och förenkling

Regeringens ambition är att digitaliseringens möjligheter ska bidra till att
skapa en enklare vardag för privatpersoner och företag, en effektiv offentlig
förvaltning med hög kvalitet, samt fler jobb och ökad tillväxt. Med digitala
processer som anpassas utifrån företags förutsättningar och behov blir det
möjligt för företagen att få överblick och kontroll över de krav myndigheter
ställer på dem.

¹⁸ Uppdrag till länsstyrelserna att förenkla för företag genom bättre myndighetskontakter, 2024-03-27,
KN2024/00763.

¹⁹ Konkurrensverkets rapport 2018:4.

Den digitala utvecklingen går fort framåt och det är viktigt att svenska aktörer ges förutsättningar att delta i de satsningar som görs på EU-nivå exempelvis för utveckling, test och experimentering av data som resurs för AI, robotik och annan digital teknik. Sverige deltar i det europeiska nätverket Agrifood Test- and Experiment Facilities (AgrifoodTEF) och inom ramen för detta arbete finns två svenska testbäddar. Testbäddarna erbjuder möjligheter att testa ny teknik såsom AI-baserade lösningar och robotiklösningar, i verklighetsnära miljöer innan marknadsintroduktion.

Regeringen ser ett behov av att underlätta för delning av jordbruksdata mellan olika aktörer samtidigt som ägarskapet och sekretessen säkerställs. En ökad delning av jordbruksdata ger potential att förbättra, förenkla och effektivisera för företag och myndigheter. Genom offentlig delfinansiering inom ramen för den gemensamma jordbrukspolitiken har en infrastruktur för datadelning mellan aktörer tagits fram. Infrastrukturen kommer att möjliggöra utveckling av nya digitala lösningar. Inom datadelning pågår även flera projekt på EU-nivå och kommissionen strävar efter att skapa gemensamma europeiska dataområden. Ett av dessa områden är data inom jordbruk- och livsmedelssektorn och svenska aktörer deltar i ett projekt om detta. Det är viktigt att dra lärdomar av projektets resultat för att fortsätta utvecklingen av svenska dataområden. Att öka förmågan att dela och använda data kommer både förenkla för företagen och bidra till en konkurrenskraftig livsmedelsproduktion.

Sammantaget har regeringen vidtagit ett flertal åtgärder för att förenkla för företagen, men mycket arbete återstår. Regeringen kommer därför fortsätta att arbeta för att livsmedelskedjans företag ska kunna lägga mindre tid på administration och mer tid på livsmedelsproduktion.

3.2.3 Skatter och kapitalförsörjning

Översikt

Skattepolitiken ska bland annat ge goda förutsättningar för hög sysselsättning och tillväxt. Efter regeringens förslag i budgetpropositionen för 2025 har den tillfälligt utökade skattenedsättningen för så kallad jordbruksdiesel förlängts så att jordbruksdiesel i miljöklass 1, efter nedsättning, även under kalenderåret 2025 får en skattenivå ner mot EU:s minimiskattenivå. Alkoholskatten för öl från små oberoende ölbryggerier sänks efter regeringens avisering i budgetpropositionen för 2025. Dessutom har, efter regeringens förslag i budgetpropositionen för 2025, nedsättningen av

arbetsgivaravgifter för den först anställda, det så kallade växa-stödet, utvidgats till att omfatta upp till två anställda. Samtidigt som beloppsgränsen för hur stor ersättning som omfattas av nedsättningen har höjts till 35 000 kronor per månad. Behovet av investeringskapital i livsmedelssektorn är stort och regeringen ser det som angeläget att stödja fortsatta insatser för ökad produktivitet, resurseffektivitet och minskade utsläpp i jordbruket. Regeringen har tillsatt en utredning om jordförvärvslagen i syfte att underlätta för företagsutveckling, kapitalförsörjning för investeringar och ägarskiften inom jordbruket (dir. 2023:157). Regeringen avser dessutom att analysera lämpligheten och ändamålsenligheten av att införa finansieringsinstrument i den strategiska planen.

3.2.3.1 Skattepolitik

Skatter är en faktor som tydligt påverkar företagandet och har flera syften. Skatterna ska bland annat finansiera offentliga utgifter på ett robust och rättssäkert sätt. Det ska ske genom ett legitimt och rättvist skattesystem som ger goda förutsättningar för hög sysselsättning och tillväxt. Skattepolitiken ska även bidra till effektiva ekonomiska styrmedel samt en generell och rättvist fördelad välfärd. Den ständigt pågående strukturomvandlingen i svensk ekonomi bör mötas med förbättrade villkor för företagande, entreprenörskap och investeringar i Sverige, som är förutsägbara och enkla. Skattereglerna ska stödja en utveckling som stimulerar befintliga företag att expandera, utländska företag att etablera sig i Sverige och att nya företag bildas. Som huvudregel beslutar varje medlemsstat självständigt om skatteregler, men EU spelar trots det en viktig roll inom skattepolitiken.

Inkomstskatter såsom skatt på arbete och bolagsskatter beslutar medlemsstaterna om självständigt men det sker viss samordning inom EU bland annat för att undvika dubbelbeskattning och skatteundandragande. Reglerna för mervärdesskatt är till stor del harmoniserade inom EU. När det gäller punktskatter finns det harmoniserade EU-regler som syftar till att motverka att skillnader i beskattning hämmar handeln inom EU, snedvrider konkurrensen eller leder till skatteundandragande. Skatterna måste också utformas på ett sådant sätt att de inte utgör otillåtet statsstöd.

Den tillfälligt utökade skattenedsättningen på jordbruksdiesel bedöms av näringen vara ett viktigt finanspolitiskt verktyg för att främja jordbruksproduktionen. Den tillfälligt utökade skattenedsättningen för jordbruksdiesel har förlängts och kommer, efter nedsättning, få en skattenivå ner mot

EU:s miniminivå. Det kommer att minska skatteintäkterna med 610 miljoner kronor under 2025.

I de dialoger som regeringen har haft med livsmedelskedjans företrädare har höga arbetskraftskostnader lyfts som ett tillväxthinder. Sedan 2017 kan vissa så kallade enmansföretag få en nedsättning av arbetsgivaravgifterna när en första person anställs i företaget (växa-stödet). Efter regeringens förslag i budgetpropositionen för 2025, har växa-stödet utvidgats till att omfatta upp till två anställda och beloppsgränsen för hur stor ersättning som omfattas av nedsättningen har höjts från 25 000 kronor till 35 000 kronor per månad. Lagändringarna trädde i kraft den 1 januari 2025 och tillämpas på ersättning som utbetalas efter den 31 december 2024. Utvidgningen av stödet från en till två anställda gäller för anställningar som påbörjats efter den 30 april 2024. Av propositionen Utvidgat växa-stöd – nedsättning av arbetsgivaravgifterna för upp till två anställda (prop. 2024/25:25 s. 38) framgår att syftet med ändringarna är att sänka anställningskostnaderna i mindre företag som vill anställa. Alla branscher omfattas av de nya reglerna. För företag inom livsmedelskedjan som uppfyller kriterierna för att erhålla växa-stöd innebär ändringen en sänkning av arbetskraftskostnaderna.

Efter regeringens förslag i budgetpropositionen för 2025 har flera ändringar gjorts som syftar till att förenkla och förbättra för mindre företag. Beloppsgränserna för positiv och negativ räntefördelning har ändrats. Detta leder till att fler enskilda näringsidkare kan ta upp en del av näringsinkomsten som kapitalinkomst och att färre enskilda näringsidkare omfattas av de tvingande reglerna om negativ räntefördelning. Beloppsgränsen har också höjts för när enskilda näringsidkare får upprätta ett förenklat årsbokslut. Detta innebär att företag med en årlig nettoomsättning som normalt uppgår till högst 3 miljoner kronor får upprätta årsbokslutet i förenklad form, vilket ytterligare förenklar beskattningen för de allra minsta företagen, inte minst inom jordbruket som har en betydande andel enskilda näringsidkare.

Antalet ölproducenter i Sverige har ökat kraftigt på senare år, och det bedöms finnas cirka 400–500 producenter i landet. De allra flesta är små eller mycket små. De fem största ölproducenterna står för 90 procent av produktionen. De små ölproducenterna har haft utmaningar sedan pandemin då deras produkter generellt håller en högre prisnivå. Stora svenska och utländska ölproducenter drar nytta av sin storlek och kan sälja produkter till ett lägre pris. Små ölproducenter har däremot svårare att

konkurrera på grund av högre tillverkningskostnader per liter öl när investeringar och fasta kostnader ska täckas av en lägre försäljningsvolym. Sänkt alkoholskatt medför att det ekonomiska handlingsutrymmet för berörda ölbryggerier ökar, vilket i sin tur kan användas till att sänka priser, öka vinstmarginaler eller investera i verksamheten. Merparten av EU:s medlemsstater tillämpar den möjlighet som finns i alkoholskattedirektivet²⁰ att ha lägre alkoholskatt på öl från oberoende småbryggerier. Enligt direktivet kan alkoholskatten för bland annat öl från oberoende småbryggerier sättas ned till 50 procent av den ordinarie nivån. Hittills har Sverige inte utnyttjat den möjligheten, men från och med 1 juli 2025 kommer alkoholskatten för öl från oberoende småbryggerier sänkas med upp till 50 procent. Eftersom förslaget om sänkt alkoholskatt berör en mycket liten andel av alla alkoholdrycker i Sverige bedöms det inte nämnvärt påverka totalkonsumtionen av alkohol.

3.2.3.2 Investeringsbehov i livsmedelskedjan

Sedan 2017 har både det ekonomiska läget och ränteläget blivit mindre gynnsamt vilket har påverkat både konsumenternas efterfrågan och företagens kapitalkostnader.

De högre räntorna har hämmat företagens möjligheter att investera då det blivit betydligt dyrare att finansiera investeringarna med lån. Även företag som har haft möjlighet att betala en högre låneränta har vittnat om svårigheter att beviljas lån av bankerna. Det handlar särskilt om stora investeringar i nya teknologier eller produktionsmetoder där bankerna ser en högre risk. I de dialoger som har förts med livsmedelskedjans företag har det framkommit att det har blivit betydligt svårare och dyrare att ta banklån på grund av det högre ränteläget. Bankernas kreditbedömningar bygger i större utsträckning än tidigare på belåningsbara tillgångar, vilket sällan finns i ett företags uppstarts- och tillväxtfas. Företag i förädlingsledet vittnar om att det är svårt att ta steget från innovation till kommersialisering i tillväxtfasen då bankerna i sin riskbedömning lägger stor vikt vid ingångna försäljningsavtal som sällan finns när det gäller nya innovativa produkter. För just livsmedelsindustrin finns bara ett fåtal aktörer att sälja till inom den svenska dagligvaruhandeln, dessa aktörer ställer höga krav på försäljningshistorik i kombination med krav på höga försäljningsvolymmer för att ta in nya produkter i sortimentet. Sammantaget innebär detta att situationen för företag som vill

²⁰ Rådets direktiv 92/83/EEG av den 19 oktober 1992 om harmonisering av strukturerna för punktskatter på alkohol och alkoholdrycker.

låna pengar är mer utmanande än tidigare, särskilt när det gäller mindre och innovativa bolag inom livsmedelsförädlingen.

Investeringar i livsmedelsproduktion är ofta kapitalintensiva, särskilt inom områden där innovationsgraden är hög som till exempel i förädlingsledet och inom livsmedels- och jordbruksteknologier. Att öka innovationsnivån generellt och att innovationerna faktiskt tillämpas i företagen är avgörande för att nå de övergripande målen för livsmedelsstrategin.

Jordbruk är en kapitalintensiv verksamhet med förhållandevis små vinstmarginaler och investeringar finansieras i stor utsträckning genom lån. De ackumulerade lånen för svenskt jordbruk uppgår uppskattningsvis till cirka 200 miljarder kronor, varav cirka 60 procent antas vara lån med rörlig ränta. Ränteläget har därför stor påverkan på jordbruksföretagens benägenhet att investera och deras lönsamhet. Under 2022 och 2023, när marknadsräntorna steg snabbt, ökade exempelvis det svenska jordbrukets räntekostnader med 3,9 miljarder kronor per år²¹. Övriga kostnadsökningar, exempelvis för el, dieselbränsle, gödsel och soja, uppgick under samma period till totalt cirka 2,7 miljarder kronor. Lägre kapitalkostnader är avgörande för att förbättra företagsvillkoren, öka investeringarna och därmed bidra till en ökad svensk livsmedelsproduktion.

Livsmedelsproduktionen måste öka för att möta behov från en växande befolkning samtidigt som utsläppen måste minska för att nå Parisavtalets mål. En fortsatt hållbar produktivitet utveckling är angelägen för att begränsa det globala klimatavtrycket. I internationell jämförelse är dock svenskt jordbruk klimateffektivt med låga utsläpp per producerad enhet. En god produktivitet utveckling inom det svenska jordbruket har varit avgörande för den här utvecklingen. Produktivitet utvecklingen har inneburit att mindre areal och insatsvaror samt färre djur har behövts för samma produktion, och därmed minskade växthusgasutsläpp per producerad enhet. Sammanfattningsvis anser regeringen att den ökande globala efterfrågan på livsmedel ska mötas med en produktion med så låga klimatavtryck som möjligt. Där ligger svenskt jordbruk i framkant. Svenskt jordbruk ska fortsätta att arbeta med den gröna omställningen. Stärkt produktivitet i det svenska jordbruket är därför avgörande för att kunna kombinera höga klimatambitioner med en ökad livsmedelsproduktion. Fortsatta åtgärder för

²¹ Kostnadsanalys och läget i jordbruket, februari 2025.

ökad produktivitet, resurseffektivitet och kolinlagring kan ge både lägre växthusgasutsläpp och ökad lönsamhet i jordbruket.

Klimatinsatser inom de areella näringarna ska ha sin utgångspunkt i konkurrenskraft och effektivitet. Regeringen anser att det är viktigt att styrmedel för att ytterligare minska Sveriges utsläpp från jordbruket inte hämmar sektorns konkurrenskraft. Klimatklivet är ett investeringsstöd som syftar till varaktigt minskade växthusgasutsläpp, där stöd till bland annat energikonvertering, biogasanläggningar, laddningspunkter och gödselvarvsanläggningar har lämnats. I enlighet med regeringens förslag i budgetpropositionen för 2025 har satsningen på klimatklivet förstärkts och förlängts till 2030. Lönsamheten i produktionen av biogas förstärks även av stöd som ges per kWh producerad gas, där stödet är högre till gödselbaserad biogas. Efter förslag från regeringen i budgetpropositionen för 2025 har också anslaget för det nationella investeringsstödet till restaurering av ängs- och betesmark höjts, något som kan ha betydelse för djurhållare i expansionsfas.

Konkurrenskraftsutredningen pekade i sitt betänkande Attraktiv, innovativ och hållbar – strategi för en konkurrenskraftig jordbruks- och trädgårdsnäring (SOU 2015:15) på att jordförvärvslagen (1979:230) hämmar kapitalförsörjningen. Regeringen har därför tillsatt en utredning om jordförvärvslagen i syfte att underlätta kapitalförsörjning, investeringar och ägarskiften inom jordbruket (dir. 2023:157). Översynen syftar bland annat till att skapa förutsättningar för bättre säkerhet för lån på marknadens villkor. En god säkerhet är avgörande också för att locka andra investerare.

Inom den gemensamma jordbrukspolitiken har det för perioden 2023–2027 avsatts mer än 3,2 miljarder kronor för stöd till investeringar i ökad konkurrenskraft i primärproduktionen, 324 miljoner kronor för investeringar och kunskap kring frukt och grönsaker och ytterligare 345 miljoner kronor för investeringar i förädling och diversifiering. Stöden underlättar kapitalförsörjningen för bland annat investeringar i djurstallar och växthus, utrustning för lagring och torkning, ny teknik, markavvattning, gödselhantering och lokal vidareförädling. Kapitalbehovet bedöms vara större och det är angeläget att fortsatta satsningar på dessa områden sker. Den ökning av budgeten för den gemensamma jordbrukspolitiken som gjorts efter regeringens förslag i budgetpropositionen för 2025 förstärker investeringsstödet för konkurrenskraft ytterligare.

Utvecklingen med allt större investeringar gör att investeringsstödet skulle kunna behöva kompletteras med andra insatser inom den gemensamma jordbrukspolitiken. Regeringen avser därför att se över lämpligheten och ändamålsenligheten att inom ramen för den gemensamma jordbrukspolitiken, tillämpa finansieringsinstrument, exempelvis i form av lån eller garantier. En sådan åtgärd behöver upphandlas för att vara förenlig med statsstödsregelverket. Syftet med en sådan upphandling är att lämplig aktör kan få tillgång till statligt kapital, till en låneverksamhet till jordbruket, inriktat på att i första hand förse unga lantbrukare och expanderande lantbruk med topplån. Exempel på en sådan aktör är Tillväxtbolaget för Sveriges lantbrukare AB.

Europeiska investeringsbanken (EIB) är en EU-institution vars verksamhet huvudsakligen fokuserar på att låna upp pengar på kapitalmarknaderna för att sedan låna ut dem på förmånliga villkor till projekt som ligger i linje med EU:s policyprioriteringar. Cirka 90 procent av utlåningen sker inom EU och pengarna kommer aldrig direkt från EU:s budget. EIB har sedan 1994 finansierat 251 projekt i Sverige till ett värde av 36,05 miljarder kronor. EIB:s styrelse godkände den 6 november 2024 ett finansieringsinitiativ för jordbrukssektorn, det Pan-Europeiska jordbruksprogrammet, med en budget på 3 miljarder euro. Programmet kommer att erbjuda lån, garantier och rådgivning för att stödja små och medelstora företag inom jordbruk och bioekonomi i EU. Initiativet syftar till att täppa till finansieringsluckor inom livsmedelskedjan, något som även har uppmärksammats under arbetet med Livsmedelsstrategin 2.0. Programmet väntas stärka unga lantbrukare, främja gröna investeringar i linje med EU:s hållbarhetsmål enligt den gröna given och främja jämställdhet. Programmet väntas även bidra till minskade växthusgasutsläpp, ökad biologisk mångfald och till att främja cirkulära ekonomiska affärsmodeller. Regeringen bedömer att EIB:s initiativ inom jordbruks och livsmedelskedjan ligger väl i linje med prioriteringarna för Livsmedelsstrategin 2.0 och avser att verka för att möjligheterna kommer svenska företag till del, exempelvis genom att underlätta för unga eller nya företagare inom sektorn.

Regeringskansliet (Landsbygds- och infrastrukturdepartementet) kommer att föra en nära dialog med bankerna, finansieringsinstitut och andra investerare kring utvecklingen av livsmedelssektorn.

3.2.4 Forskning, innovation och kompetensförsörjning

Översikt

I propositionen Forskning och innovation för framtid, nyfikenhet och nytta (prop. 2024/25:60), forsknings- och innovationspropositionen, föreslår regeringen att det Nationella forskningsprogrammet för livsmedel förlängs till 2028 och förstärks med 25 miljoner kronor under 2025. Förstärkningen för kommande år beräknas uppgå till 35 miljoner kronor 2026, 60 miljoner kronor 2027 och 110 miljoner kronor 2028. Sammantaget beräknas därmed 220 miljoner kronor 2028 för livsmedelsforskningsprogrammet. En utvärdering av befintligt program kommer att genomföras efter tio år, dvs. 2027, för att ge underlag för framtida satsningar på forskning och innovation inom livsmedelsområdet. En stor del av forskningen kommer att bedrivas företagsnära. Framtiden ställer krav på en högre teknisk kompetens inom jordbruket. Regeringen har därför gett Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) möjlighet att utfärda civilingenjörsexamen.

Livsmedelssektorn utgör ungefär en tiondel av näringslivet i Sverige. Trots livsmedelssektorns storlek och betydelse för människors liv och hälsa har området historiskt haft en relativt låg innovationsgrad samtidigt som samordningen inom sektorn och även kunskapsöverföringen från forskningen till företagen varit i behov att stärkas. Fram till 2017 låg den offentliga finansieringen av livsmedelsforskning på en relativt låg nivå. Sedan dess har dock läget förbättrats genom både stärkt finansiering och samordning av sektorns forskningsbehov genom Sweden Food Arena, bland annat genom åtgärder i livsmedelsstrategin och i den förra forskningspolitiska propositionen Forskning, frihet, framtid – kunskap och innovation för Sverige (prop. 2020/21:60), vilket också konstaterats av näringen²². Några exempel är etableringen av kompetenscentrum för växtförädling, Grogrund (2018) vid SLU, Sweden Food Arena (2018) som har varit en samlande kraft inom sektorn, inrättandet av industridoktorander vid SLU, ett kunskapsnav för animaliesektorn vid RISE Research Institutes of Sweden AB (RISE) och ett nationellt forskningsprogram för livsmedel som drivs av Formas.

Formas är också värd för en nationell kommitté för livsmedelsforskning som består av representanter för forskningsfinansiärer och andra centrala myndigheter inom livsmedelsområdet. Kommitténs uppgift är att koordinera

²² Sweden Food Arena (våren 2023), bedömningen är att utvecklingen pekar åt rätt håll. Bland annat har intresset för att söka tillgängliga medel för livsmedelsforskning ökat avsevärt.

långsiktiga forsknings- och innovationssatsningar. Genom kommitténs rådgivande grupp ökar det nationella programmet för livsmedel sina möjligheter att samordna och integrera sina insatser med fler aktörer och forskningsfinansiärer.

Regeringen bedömer att forskning, kunskap och innovation inom livsmedelssystemet behövs för att öka robustheten och långsiktig konkurrenskraft. Forskning och innovation behövs i livsmedelskedjans alla led, från primärproduktion, via förädling, distribution och försäljning till slutlig konsumtion och export. I det befintliga livsmedelsforskningsprogrammet finns 110 miljoner kronor per år reserverat sedan tidigare. I forsknings- och innovationspropositionen föreslås och beräknas alla anslagen sammanlagt för forskning och utveckling att öka successivt från 2025 till 2028 med totalt 6,5 miljarder kronor. Satsningen inkluderar bland annat förslag på förstärkning till området livsmedel med 230 miljoner kronor under åren 2025–2028. Sammantaget beräknas därmed minst 670 miljoner kronor för livsmedelsforskning och innovation under tidsperioden. Förstärkningen för livsmedelsforskning och innovation förväntas växlas upp med medfinansiering från näringslivet. Sammantaget kommer satsningarna i forsknings- och innovationspropositionen att skapa bättre förutsättningar för svenskt deltagande i EU-initiativet Horisont Europa och klustret om livsmedel, bioekonomi, naturresurser, jordbruk och miljö. Förutsättningar kommer även skapas för deltagande i framtida europeiska partnerskapsprogram inom livsmedelsområdet.

Jordbrukssektorn befinner sig i en stark utveckling som kräver allt högre teknisk kompetens och förståelse för komplexa system. Det handlar om att utveckla en resurseffektiv, robust och hållbar produktion som klarar klimatförändringarna. Arbetsgivarna i den gröna sektorn efterfrågar i allt högre grad anställda med kunskaper inom digitalisering och databearbetning, programmering, avancerad statistik och AI. Detta är kompetenser som behövs för att kunna utveckla och arbeta med tillämpning, anpassning och optimering av den nya tekniken. SLU står redo att påbörja utbildning av civilingenjörer med denna kunskap. Det finns ett generellt behov av att öka attraktiviteten och bredda rekryteringen till utbildningarna hos SLU för att säkra kompetensförsörjningsbehovet i den gröna sektorn. Regeringen avser därför att ge SLU i uppdrag att genomföra åtgärder för att stärka utbildningarnas attraktivitet och bredda rekryteringen.

Inom den gemensamma jordbrukspolitiken görs omfattande insatser för ökad kompetens. Genom den strategiska planen har sammantaget cirka 1,8 miljarder kronor avsatts för kompetensutveckling och samarbetsåtgärder under åren 2023–2027. Det handlar bland annat om ökad kompetens inom miljö och klimat inom jordbruket, och för trädgårds- och biodling. Genom dessa åtgärder kan företagens kompetens stärkas på flera områden vilket i sin tur bidrar till uppfyllelsen av livsmedelsstrategins mål. Det handlar bland annat om ökad konkurrenskraft, förbättrad arbetsmiljö, utvecklad livsmedelsförädling, och inte minst bättre miljö och klimat samt djurvälstånd. Medlen används för enskild rådgivning, men också till att utveckla rådgivarnas kompetens och att utveckla kunskapsbaser inom till exempel datahantering, lokal försäljning, animalieproduktion, jordbrukets miljöarbete och mathantverk. Utöver detta avsätts 105 miljoner kronor per år under perioden 2023–2027 till innovationsstödet European Agricultural Innovation Partnership (EIP-Agri). Syftet med stödet är att få fram nya innovativa lösningar på gemensamma utmaningar inom jordbruks-, trädgårds- och rennäringen genom samarbete mellan olika aktörer för att stärka kopplingen mellan forskningsresultat, ny teknik, rådgivning och praktiskt arbete. Dessutom kan stöd beviljas för att finansiera utvecklingen av nya idéer fram till färdig produkt eller tjänst, inom ramen för ett sådant samarbete. Stödet är inriktat på innovationer inom primärproduktionens konkurrenskraft, miljö och klimat. Genom EIP-Agri skapas också kontaktytor till andra innovationsgrupper i Europa och till projekt som finansieras via EU-initiativet Horisont Europa.

Regeringen har vidare stärkt samarbetet inom jordbrukets kunskaps- och innovationssystem (AKIS) genom att utse Jordbruksverket som samordnande aktör för AKIS. Regeringen har dessutom gett Jordbruksverket i uppdrag att inrätta ett nationellt nätverk för den gemensamma jordbrukspolitiken, fiske och vattenbruk samt landsbygdsutveckling, med uppgift att bland annat arbeta för att främja innovation och lärande. Genom nätverket erbjuds bland annat innovationssupport för enskilda och grupper för att främja uppstarten av innovationsarbeten. Jordbruksverket har också utarbetat en särskild plan för hur det samordnande arbetet ska bedrivas och hur de avsatta medlen ska användas. Regeringen avser att ge relevant myndighet i uppdrag att utreda behovet av förändringar i fråga om medel för kompetensutveckling och samarbetsprojekt inom den gemensamma jordbrukspolitiken, med sikte på den gemensamma jordbrukspolitiken efter 2027.

Det pågår flera initiativ för att främja forskning och innovation i syfte att bidra till utvecklingen av svensk sjömat. Bland annat förmedlas stöd till innovationsprojekt inom fiske och vattenbruk genom havs-, fiskeri- och vattenbruksprogrammet 2021–2027. Vidare fortlöper det utvecklingsarbete som genomförs inom ramen för centrumbildningen Blå mat, som är den största satsningen hittills på svensk sjömat. Bakom centrumbildningen står en nationell samling av forsknings- och innovationsaktörer, regioner och Gotlands kommun (regioner), kommuner, organisationer samt ett stort antal företag. I satsningen ingår aktörer från hela värdekedjan för sjömat, från primärproduktion i form av hållbara vattenbrukssystem och underutnyttjade vilda fiskarter över process- och produktutveckling och framställning av hälsosam, svensk sjömat till livsmedelshandeln. Resultaten och slutsatserna från pågående projekt, till exempel genom Blå mat och de innovationsprojekt som finansieras genom havs-, fiskeri- och vattenbruksfonden, är av stor vikt för utvecklingen av svensk sjömat.

För ett hållbart framtida jordbruk behöver sektorns utsläpp av växthusgaser minska samtidigt som produktionen ökar. Jordbrukets klimatpåverkan kommer framför allt från biologiska (biogena) processer kopplade till djurhållning och växtodling. Det är svårt att reducera biogena utsläpp kraftigt samtidigt som livsmedelsproduktionen bibehålls. Regeringen bedömer därför att det är svårare att minska utsläppen från jordbruket än från många andra sektorer. Det finns också stora svårigheter att mäta biogena utsläpp med tillräcklig precision och effekten av åtgärder är dessutom svår att verifiera. Mot denna bakgrund har regeringen gett Jordbruksverket i uppdrag att utveckla metoder för att kartlägga klimatpåverkan i jordbruk av åtgärder som genomförs av lantbrukare, i syfte att öka jordbrukets klimateffektivitet. Uppdraget delredovisades den 6 september 2024 och kommer att slutredovisas senast den 28 februari 2027.

Problem med att rekrytera kompetent personal har under en längre tid framförts som en stor utmaning av myndigheter samt livsmedelskedjans företag och organisationer. I en undersökning från 2023²³ uppgav 75 procent av de tillfrågade företagen i livsmedelssektorn att de vill växa, men samtidigt ser nästan en tredjedel av företagen bristande tillgång till lämplig arbetskraft som ett stort tillväxthinder. Skillnaderna inom sektorn är stora, där störst problem konstateras inom restaurangbranschen. Den största utmaningen som

²³ Företagens villkor och verklighet 2023 (Tillväxtverket).

behöver lösas för att förbättra kompetensförsörjningen är, enligt företagen, att livsmedelskedjan blir mer attraktiv att söka sig till²⁴. Attraktion och lönsamhet hänger ihop, då arbetstagare generellt söker sig till branscher och företag med god lönsamhet och ett bra löneläge. Det finns också stora regionala skillnader vad gäller efterfrågan på kompetens.

Tillväxtverket har sedan 2020 i uppdrag att analysera och bidra till att kompetensförsörjningsinsatser kommer till stånd inom livsmedelskedjan för att uppnå en hållbar och konkurrenskraftig livsmedelskedja. Det har även tillsatts flera utredningar för att utveckla arbetet med kompetensförsörjningsfrågor. I Tidöavtalet, som är en överenskommelse mellan Sverigedemokraterna, Moderaterna, Kristdemokraterna och Liberalerna, pekas stärkt kompetensförsörjning ut som en kritisk fråga kopplat till bland annat stärkt produktivitet och företagande. Såväl framtidens yrkeshögskola som kommunal vuxenutbildning och en ny form av yrkesutbildning på gymnasial nivå har utretts, se betänkandena Framtidens yrkeshögskola – stabil, effektiv och hållbar (SOU 2023:31) och Växla yrke som vuxen – en reformerad vuxenutbildning och en ny yrkesskola för vuxna (SOU 2024:16).

Betänkandena har remitterats och bereds för närvarande inom Regeringskansliet. Även Utredningen om fler vägar till arbetslivet har ett uppdrag som kopplar till att trygga kompetensförsörjningen (dir. 2022:74). Även om dessa utredningar inte har ett utpekad uppdrag avseende livsmedelssektorn finns det skäl att avvakta utredningarnas förslag och beredningarna av dessa. En pilotverksamhet med yrkesutbildning för vuxna på gymnasial nivå enligt yrkeshögskolans modell pågår under perioden 2024–2026. Generellt sett finns det en ökad efterfrågan på yrkesutbildning för vuxna. Efter regeringens förslag i budgetpropositionen för 2025 har den regionala yrkesinriktade utbildningen på gymnasial nivå inom kommunal vuxenutbildning (regionalt yrkesvux) tillförts 900 miljoner kronor inklusive kostnader för studiestöd. Detta motsvarar cirka 11 000 fler årsstudieplatser inom regionalt yrkesvux för 2025.

Sverige är och har länge varit en framstående forsknings- och tekniknation. Om Sverige ska fortsätta att vara det och klara sig i den internationella konkurrensen behövs fler personer med kunskaper i naturvetenskap, teknik, ingenjörsvetenskap och matematik, de så kallade STEM-ämnena.

²⁴ Livsmedelsföretagen, Var ska livsmedelsindustrin hitta 20 000 nya medarbetare

Regeringen har tagit fram en STEM-strategi som spänner över hela utbildningssystemet, från förskola till forskarutbildning.

3.3 Fokusområden

Översikt

Regeringen kommer i sitt arbete med genomförandet av Livsmedelsstrategin 2.0 kraftsamla inom tre fokusområden: Ökad robusthet i livsmedelskedjan, Exportfrämjande samt Svensk kvalitet och gastronomi.

Regeringen anser att ett långsiktigt grundläggande arbete, bland annat inom de områden som beskrivs i avsnitt 3.2, är avgörande för att kunna nå målen för livsmedelsstrategin. Det finns samtidigt ett behov av att regeringen säkerställer genomförandet av livsmedelsstrategin. Detta är särskilt viktigt för att identifiera och initiera insatser inom de delar som är nya i Livsmedelsstrategin 2.0. Som ett led i att förverkliga detta har regeringen identifierat tre fokusområden för genomförandet av strategin.

Genom de dialoger som har hållits med livsmedelskedjans aktörer samt genom de förslag som har inkommit har följande tre fokusområden identifierats.

- Ökad robusthet i livsmedelskedjan
- Exportfrämjande
- Svensk kvalitet och gastronomi

3.3.1 Ökad robusthet i livsmedelskedjan

Översikt

En robust livsmedelsförsörjning och en ökad livsmedelsproduktion i fredstid är grundförutsättningar för en fungerande livsmedelsförsörjning i höjd beredskap och ytterst krig. Det ger även bättre förutsättningar att hantera fredstida kriser och påverkan från ett förändrat klimat. Den inhemska livsmedelsproduktionen ska ligga till grund för livsmedelsberedskapen och flödet i livsmedelskedjan ska i möjligaste mån kunna fortsätta utan avbrott. Regeringens ambition är en uthållig livsmedelskedja som klarar av att anpassa sig och ställa om för att producera, förädla och distribuera livsmedel även under stora påfrestningar. Företagens uthållighet och anpassningsförmåga behöver därför öka. En viktig del i detta är investeringsprogram som tas fram av myndigheterna inom beredskapssektorn Livsmedelsförsörjning och dricksvatten.

Jordbruksverket har på regeringens uppdrag inkommit med en rapport om ett stärkt skydd av jordbruksmark. Regeringen vill mot bakgrund av detta se över möjligheten att stärka skyddet av jordbruksmark och säkerställa tillgången till vissa strategiska varor i livsmedelskedjan, och ser att lagerhållning kommer vara en viktig beståndsdel i detta.

Regeringen har också en ambition att stärka det förebyggande arbetet inom smittskydd och växthälsa för att stärka försörjningsförmågan.

Regeringen kommer, tillsammans med lantbrukssektorn, kraftsamla kring jordbrukets vattenhushållning. Regelverket för vattenverksamhet bör ses över för att göra det enklare att underhålla och renovera befintliga anläggningar för markavvattning inom jord- och skogsbruk, men även att tillskapa nya anläggningar där det är motiverat.

Regeringen anser att det är viktigt att säkerställa en robust livsmedelsproduktion i hela landet. För att möta de särskilda utmaningar som är förenade med livsmedelsproduktion i de norra delarna av Sverige kommer regeringen tillsätta en utredning med syfte att stärka lönsamhet, konkurrenskraft och produktion i norra Sverige.

Matsvinn och livsmedelsförluster behöver minska för att livsmedelskedjans resurser ska utnyttjas optimalt. Arbetet för att åstadkomma detta behöver fortsätta, med fokus på förebyggande och effektiva åtgärder. Förutsättningarna för ett ändamålsenligt tillvägagångssätt vid livsmedelsdonation behöver dessutom förbättras.

Det försämrade säkerhetspolitiska läget, ett klimat i förändring och erfarenheterna från coronapandemin har tydliggjort behovet av en robustare livsmedelskedja. Förmågan att stå emot påfrestningar i händelse av fredstida kriser som till exempel extrema väderhändelser, höjd beredskap och ytterst krig förutsätter starka och lönsamma livsmedelsföretag. Livsmedelsstrategins fokus har sedan 2017 varit stärkt lönsamhet och kopplingen till en robust livsmedelskedja. Stärkt försörjningsförmåga har således alltid varit en del av strategin. Trots detta har robusthetshöjande insatser fått en undanskymd roll i handlingsplanerna för strategins genomförande alltsedan 2017. Detta ändras i och med Livsmedelsstrategin 2.0 och introduktionen av ett fokusområde för ökad robusthet i livsmedelskedjan. Även de resurser och för-

mågor som byggs upp specifikt för det civila försvaret kommer bidra till en ökad robusthet i jordbruket och livsmedelsförsörjningen.

Ett fokusområde i regeringens klimatanpassningsstrategi Nationell strategi och regeringens handlingsplan för klimatanpassning (skr. 2023/24:97) behandlar livsmedelsförsörjning och beredskap. Inriktningen för fokusområdet handlar bland annat om att bygga robusta och lönsamma primärproducenter, att bygga en motståndskraftig djurhållning, att stärka växtskyddet och tillgången på lämpliga växtsorter samt att integrera ett klimatriskperspektiv i arbetet med att stärka livsmedelsberedskapen. Detta ligger i linje med Livsmedelsstrategin 2.0, fokusområde för ökad robusthet i livsmedelskedjan.

En viktig fråga för regeringen är att skapa förutsättningar för en ökad svensk livsmedelsproduktion och en stärkt livsmedelsberedskap i landet. För att uppnå detta behöver svenska lantbrukare konkurrenskraftiga villkor och stärkt lönsamhet. Till grund för regeringens arbete framåt finns bland annat betänkandet Animalieproduktion med hög konkurrenskraft och gott djurskydd (SOU 2024:56).

En fråga av stor betydelse, särskilt för får- och lammproducenter, är problemen med stora rovdjursstammar. För att möta dessa problem har regeringen gett Naturvårdsverket i uppdrag att utreda och lämna förslag på förvaltningsåtgärder för vargen vid ett lägre referensvärde. Regeringen har även gett Naturvårdsverket i uppdrag att initiera miniminivåprocessen. För att licensjakten 2026 ska kunna baseras på det nya referensvärdet behöver Naturvårdsverket se över miniminivåerna för vargstammen. Regeringen gav därför myndigheten i uppdrag att genomföra en översyn av fördelningen av dessa nivåer, så att de kan utgöra grund för beslut om licensjakt för jaktåret 2025/226.

3.3.1.1 En modern livsmedelsberedskap

I betänkandet Livsmedelsberedskap för en ny tid (SOU 2024:8) föreslås en utvecklad inriktning för livsmedelsberedskapen inklusive styrmedel för näringslivets medverkan. Förslagen utgör en viktig del av underlaget för regeringens arbete med uppbyggnaden av livsmedelsberedskapen. Regeringens proposition Totalförsvaret 2025–2030 (prop. 2024/25:34) är vägledande för det fortsatta arbetet.

En robust livsmedelsförsörjning behöver byggas upp brett. Regeringen ser att beredskapslagring kommer vara en viktig beståndsdel när ett system för att klara livsmedelsförsörjning i en fredstida kris, höjd beredskap och ytterst krig åter byggs upp. Men att enbart beredskapslagra skapar ingen uthållighet i livsmedelskedjan som måste kunna klara av att anpassa sig och ställa om för att producera, förädla och distribuera livsmedel även under stora påfrestningar.

Viktiga förutsättningar för att livsmedelskedjan ska fungera även under kris, höjd beredskap och ytterst krig är att handelsflöden i möjligaste mån kan upprätthållas och att kritiska beroenden till exempelvis energi, transportresurser och transportinfrastruktur kan tillgodoses. Ytterligare en viktig förutsättning är att jordbruksmarken som produktionsresurs kan säkras. Regeringen har därför gett Jordbruksverket i uppdrag att analysera behovet av och möjligheterna att stärka skyddet av jordbruksmark och att analysera om livsmedelsproduktion och biologisk mångfald bör främjas ytterligare i samband med att mark används för solcellsparkar. Aktivt brukande av jordbruksmark är en förutsättning för upprätthållande av biologisk mångfald i odlingslandskapet. Denna tydliga koppling mellan brukande och biologisk mångfald är också formulerad i miljö kvalitetsmålet Ett rikt odlingslandskap. Jordbruksverket har i den rapport som myndigheten tagit fram med anledning av regeringsuppdraget uttryckt att skyddet av jordbruksmark måste stärkas och att åtgärder behöver vidtas. Jordbruksverket föreslår bland annat en ändring av 3 kap. 4 § andra stycket miljöbalken som skulle innebära att de handläggande myndigheterna behöver tillämpa bestämmelsen om skydd för jordbruksmark på ett mer restriktivt sätt.

En robust inhemsk livsmedelsproduktion behöver kunna upprätthålla livsmedelsförsörjningen även under handelsstörningar som kan uppstå vid krigsfara eller krig. Det förutsätter i sin tur en inhemsk produktion för framställning av insatsvaror eller lagerhållning av sådana varor. Regeringen avser se över möjligheterna att främja inhemsk produktion av insatsvaror och har därför bland annat gett Jordbruksverket i uppdrag att lämna en redogörelse för och analys av den fortsatta utvecklingen av ny inhemsk produktion av gödningsmedel till jordbruket med utgångspunkt i slutsatserna i myndighetens tidigare rapport om gödselmedelsproduktion i Sverige.

Att bygga upp beredskapslager är ett omfattande arbete och innebär dessutom stora kostnader. Det är därför av största vikt att noga överväga

vad som ska lagras, hur mycket som ska lagras och på vilket sätt lagringen ska genomföras och regleras. Det kommer ta tid att bygga upp beredskapslager och det behöver ske successivt. Som en följd av regeringens förslag i budgetpropositionen för 2025 inleds en större satsning där regeringen intensifierar arbetet för att under 2026 kunna inleda faktisk lagerhållning av viktiga varor inom jordbruks- och livsmedelssektorn.

Det pågår ett omfattande arbete för att bygga upp livsmedelsberedskapen i Sverige. Under ett par års tid har Jordbruksverket, Livsmedelsverket och Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA) arbetat med grundläggande kartläggningar och analyser för att regeringen ska ha så bra beslutsunderlag som möjligt när viktiga vägval behöver göras och fler konkreta åtgärder vidtas. Regeringen har vidare i regleringsbrevet för budgetåret 2024 gett SLU i uppdrag att redovisa hur den forskning som bedrivs bidrar till att stärka livsmedelsberedskapen och jordbrukets produktionsförmåga vid en fredstida kris, höjd beredskap och ytterst krig, som till exempel kan innebära stora störningar i handelsflödet.

Sedan en ny struktur infördes för samhällets krisberedskap och civilt försvar 2022 samordnas arbetet inom beredskapssektorn för livsmedelsförsörjning och dricksvatten. Livsmedelsverket är sektorsansvarig myndighet och samordnar arbetet med de övriga sektorsmyndigheterna Jordbruksverket, SVA, Naturvårdsverket och länsstyrelserna. Centralt för en fungerande livsmedelsförsörjning även i kris och i händelse av höjd beredskap och ytterst krig är att myndigheterna inom beredskapssektorn har de förutsättningar som krävs för att kunna utföra sina uppdrag också under ansträngda förhållanden. Myndigheternas egen förmåga att verka under ansträngda förhållanden behöver stärkas och erfarenheter från tidigare kriser omhändertas i arbetet.

Regeringen vill se en modern livsmedelsberedskap som är anpassad efter hur livsmedelskedjan ser ut i dag. Den inhemska jordbruks- och livsmedelsproduktionen ska ligga till grund för livsmedelsberedskapen och flödet i livsmedelskedjan ska i möjligaste mån kunna fortsätta utan avbrott, men även vid behov kunna ställa om. Detta kräver motståndskraftiga företag, både små och stora, i hela livsmedelskedjan från primärproduktionen och förädlingsledet vidare till restauranger och dagligvaruhandel i alla delar av landet. För alla led i livsmedelskedjan är det av avgörande vikt att handeln fungerar även i kris, höjd beredskap och ytterst krig.

Regeringen gav i juli 2023 Jordbruksverket i uppdrag att ta fram en handlingsplan med förslag på en långsiktig vision för den blå värdekedjan i Sverige, från fartyg till konsument. Handlingsplanen ska beakta den svenska beredskapen och föreslå hur förutsättningarna för att kunna landa, odla och bereda fisk till livsmedel i Sverige kan förbättras. Den 30 september 2024 redovisade Jordbruksverket ett förslag till handlingsplan och vision för den blå värdekedjan, med flera förslag på åtgärder för att stärka beredskapen inom fisket och fiskberedningsindustrin. Handlingsplanen utgör ett viktigt underlag för regeringens arbete med uppbyggnaden av livsmedelsberedskapen.

Matsvinnet och livsmedelsförluster tidigt i livsmedelskedjan är fortsatt för stora vilket innebär att livsmedelskedjans resurser inte utnyttjas optimalt. Arbetet med att minska matsvinn och livsmedelsförluster behöver fortsätta genom förebyggande och effektiva åtgärder. I de fall matsvinn ändå uppstår kan livsmedelsdonation bidra till ett minskat svinn. I sin dialog med livsmedelsbranschen bör Livsmedelsverket verka för ett ändamålsenligt tillvägagångssätt vid livsmedelsdonation.

För att minska sårbarheten är det även viktigt att goda förutsättningar skapas för små jordbruks- och livsmedelsföretag, som ofta brottas med bristande lönsamhet samtidigt som de kan ha många regelverk att förhålla sig till. I detta sammanhang kan även produktionsgrenar som är av en begränsad omfattning i ett nationellt perspektiv, till exempel rennäringen, spela stor roll för livsmedelsberedskapen på lokal nivå. Det är också viktigt att regelverken möjliggör för företagen att ändra och utveckla sin produktion och tillämpa innovativa metoder. Det möjliggör för att såväl kunna dra nytta av marknadens efterfrågan som för att öka resurseffektiviteten i produktionen och minska sin sårbarhet. Kunskaperna om nya odlingsmetoder har ökat, inte minst kopplat till större precision i odlingen, minskad jordbearbetning och förbättrad jordhälsa. Utveckling och tillämpning av nya odlingsmetoder kan bidra till att stärka jordbrukets konkurrenskraft, exempelvis genom ett effektivare utnyttjande av stallgödsel och andra cirkulära växtnärlöden och därmed minskad risk för läckage av växtnärlöden. Sådana insatser bidrar också till att förbättra förutsättningarna för en ökad produktion av sjömat i framtiden genom att ett minskat läckage av växtnärlöden till havet på sikt stärker fiskbestånden.

Regeringens ambition är att företagens uthållighet och anpassningsförmåga ska öka och en viktig del i detta är investeringsprogram för förmågehöjning som tas fram av myndigheterna inom beredskapssektorn Livsmedelsförsörjning och dricksvatten. Regeringen prioriterar inledningsvis satsningar på rådgivning och investeringsstöd för en ökad robusthet inom primärproduktionen av livsmedel, både inom lantbruks- och fiskenäringarna samt investeringar i ökad robusthet för livsmedelsbutiker. Efter regeringens förslag i budgetpropositionen för 2025 görs en större satsning på dessa områden som är exempel på åtgärder inom ramen för ovan nämnda investeringsprogram. Programmet kommer på sikt att omfatta hela beredskapssektorn, och allt eftersom kommer fler åtgärder att ta form.

3.3.1.2 Stärkt smittskydd

Stärkt försörjningsförmåga handlar också om förmåga att upptäcka, förebygga och att snabbt kunna hantera utbrott av smittsamma djursjukdomar. I takt med att produktionsanläggningarna blir färre och större riskerar konsekvenser för livsmedelsproduktionen i Sverige att bli svårare om allvarliga smittor påverkar vissa tamdjursbesättningar. Klimatförändringarna kan också medföra ökad risk för sjukdomar hos djur genom att ett varmare klimat ger förutsättning för spridning av sjukdomar som inte finns i Sverige i dag. Utbrotten kostar dessutom samhället stora belopp i form av livsmedelsförluster, förluster för djurhållare samt ersättningar som utbetalas genom de statliga ersättningssystemen, och som syftar till att i efterhand kompensera företagen för kostnader kopplade till sjukdomsutbrottet. Kostnaderna för staten i samband med utbrott av allvarliga djursjukdomar har ökat kraftigt under de senaste åren.

Regeringen anser bland annat mot den bakgrund som beskrivs ovan att det finns goda skäl att fortsätta arbeta förebyggande med åtgärder på gårdsnivå för att förhindra att sjukdomsutbrott drabbar tamdjursbesättningar. Förebyggande åtgärder för att hålla smitta utanför tamdjursbesättningarna kan ha förutsättningar att vara mer kostnadseffektiva än att ge ersättningar när skador och utbrott har inträffat. Sådana insatser skulle kunna bidra till målen för livsmedelsstrategin genom att minska riskerna för störningar i livsmedelsproduktion samt exempelvis underlätta bibehållen handel vid ett utbrott av en allvarlig djursjukdom.

I betänkandet Animalieproduktion med hög konkurrenskraft och gott djurskydd (SOU 2024:56) görs bedömningen att smittskyddsfrågor kommer att

få ökad betydelse i animalieproduktionen och att en ökande risk för sjukdomsutbrott kan minska investeringsviljan hos företagare och påverka livsmedelsberedskapen negativt. Smittskyddsfrågor är således ett betydande samhällsintresse och regeringen anser att det är viktigt att Sveriges unikt goda djurhälsostatus värnas. Förslag i det nämnda betänkandet kommer utgöra ett viktigt underlag i det fortsatta arbetet.

3.3.1.3 Stärkt växtskydd och växthälsa

Sveriges nordliga läge innebär att det finns behov av robusta växtsorter för mer extrema väderförhållanden och som är anpassade till ett förändrat klimat. Växtförädling har länge varit en minskande aktivitet i Sverige men har vitaliserats genom satsningar på det nordiska samarbetet mellan privata och offentliga aktörer inom växtförädling samt genom kompetenscentrumet Grogrund vid SLU. Marknaden för växtsorter som är specifikt anpassade för Sverige är liten och därför en nationell angelägenhet. För att kunna bygga upp en stärkt försörjningsförmåga är det av vikt att ha tillgång till växtförökningsmaterial som är sunt, av tillräckligt hög kvalitet och anpassat för svenskt klimat. Sverige har i EU-arbetet välkomnat kommissionens förordningsförslag om nya genomiska tekniker för växter och kommer att fortsätta verka för att det antas och kan resultera i nya sorter på marknaden. EU-kommissionens förslag bedöms kunna bidra till en mer hållbar och konkurrenskraftig odling och förädling av växtprodukter. Nya genomiska tekniker kan exempelvis bidra till att förkorta förädlingstiden.

Ökad global handel med växter och växtprodukter samt klimatförändringar leder till ökad förekomst av växtskadegörare inom lantbruk och trädgårdsnäring. Behovet av att effektivt kunna inventera och förebygga dessa har därför ökat. Sverige saknar i dag inhemsk diagnoskapacitet för att snabbt och säkert kunna identifiera skadegörare för att minimera spridning och skördeförluster. Efter regeringens förslag i budgetpropositionen för 2025 har det därför tillskjutits medel för att bygga upp ett nationellt diagnoslaboratorium.

Sverige har en betydligt lägre användning av växtskyddsmedel per hektar jämfört med de flesta länderna i Europa. Regeringen anser att det är angeläget att det finns tillgång till växtskyddsmedel som kan möta behovet av insatser för att upprätthålla och utveckla en robust produktion även i ett förändrat klimat, liksom ett sortval som är behovsanpassat, med sorter som är motståndskraftiga eller resistent mot skadegörare. Samtidigt spelar integrerat växtskydd en nyckelroll för att främja hållbara odlingssystem,

speciellt vad gäller minskat beroende av växtskyddsmedel och minskade risker vid användning av växtskyddsmedel.

Trots insatser minskar antalet pollinerande insekter. Värdet av honungsbinas pollinering uppskattas av Jordbruksverket till cirka 315–641 miljoner kronor per år i kommersiell odling²⁵. Det är därför viktigt att spåra och minska riskerna med växtskyddsmedelsanvändning för pollinerande insekter i jordbrukslandskapet.

3.3.1.4 Kraftsamling för jordbrukets vattenhushållning

Klimatförändringarna påverkar förutsättningarna för de livsmedelsproducerande näringarna i Sverige. Det behövs därför anpassningar till ett förändrat klimat och mer extrema väderförhållanden²⁶.

Säkra skördar är av avgörande betydelse för hela livsmedelskedjan och skapar, förutom ekonomisk stabilitet, förutsättningar för en ändamålsenlig dimensionering av anläggningar, leveranskedjor, insatsvaror och foderförsörjning. I ljuset av klimatförändringarnas allt större inverkan på produktionsförutsättningarna behöver arbetet med att säkra skördarna växlas upp. En jämn och säker skörd är även viktigt för att minska jordbrukets växtnäringsförluster. Jordbrukets vattenhushållning är en prioriterad fråga för att öka säkerheten i livsmedelsproduktionen och regeringen vill se insatser för markavvattning och bevattning samt säkerställa en hållbar vattenförsörjning för lantbruksdjur inom animalieproduktionen. Behoven i fråga om jordbrukets vattenhushållning är stora och kräver bland annat omfattande investeringar, mer kunskap, fler entreprenörer och kompetenta rådgivare, samverkan samt regelförändringar. I områden med stor andel arrenderad mark med underhålls- eller renoveringsbehov finns särskilda utmaningar. För att hantera utmaningarna i dessa områden har parterna i arrendavtalen ett stort ansvar att modernisera avtalen så att investeringar kan komma till stånd.

För att få en robust vattenhushållning krävs ett nära samarbete mellan det offentliga, näringen och akademien. Regeringen tar nu nästa steg i en kraftsamling för jordbrukets vattenfrågor för att öka robustheten i livsmedels-

²⁵ Jordbruksverket, Det ekonomiska värdet av honungsbin i Sverige, 2020.

²⁶ Nationell strategi och regeringens handlingsplan för klimatanpassning, skr. 2023/24:97, avsnitt 4.2.4.

kedjan. Regeringen anser att det i arbetet behövs en samordnande funktion med en bred förankring inom lantbrukssektorn.

En väl dränerad mark är en förutsättning för en långsiktigt hållbar livsmedelsproduktion. De årliga investeringarna i täckdikning behöver bli två till tre gånger större än i dag för att åkermarken ska få en tillfredställande dränering. Därför har regeringen avsatt särskilda medel för täckdikning i den strategiska planen. Även underhållet av många markavvattningssamfälligheter är eftersatt vilket till stor del beror på komplexiteten med att flera fastigheter berörs, att samfälligheten fallit i glömska i många områden och att det inte är tydligt vad som är tillåtet att göra. För att kraftsamlingen ska få en god effekt och tillgodose behoven inom de areella näringarna bedömer regeringen att regelverket för vattenverksamhet och markavvattning bör ses över. Syftet ska vara att göra det enklare att underhålla och renovera befintliga anläggningar för markavvattning inom jord- och skogsbruk, men även att tillskapa nya anläggningar där det är motiverat. Översynen ska också omfatta annan avvattning som påverkar jordbrukets markavvattningsanläggningar.

Regeringen ser också ett ökat behov av bevattning, särskilt i områden med försommartorka. I dag bevattnas ungefär 5 procent av åkermarken och för att öka kapaciteten krävs bland annat omfattande investeringar i bevattningsdammar och bevattningsanläggningar. Regeringen har, inom den strategiska planen, avsatt 660 miljoner kronor för investeringar i bevattningsdammar, kalkfilterdiken och vattenvårdsåtgärder som ökar robustheten och hållbarheten i primärproduktionen. I juni 2024 gav regeringen Jordbruksverket i uppdrag att undersöka om dessa stöd bör förändras för att bättre möta målsättningarna för stöden.

3.3.1.5 Ökad produktion och förädling av växtprotein från Sverige

Växtodlingen i Sverige behöver utvecklas och diversifieras för att bättre svara mot miljö- och klimatutmaningar och konsumenternas efterfrågan. Ökad produktion av proteingrödor minskar beroendet av importerat protein och minskar sårbarheten i det svenska livsmedelssystemet. Det möjliggör även en ökad konsumtion av baljväxter vilket är positivt då baljväxter innehåller många viktiga näringsämnen, inklusive fibrer, som bidrar till en god hälsa.

Regeringen ser goda möjligheter att öka produktionen av proteingrödor i Sverige. För att främja en ökad produktion finns bland annat stöd för kompetensutveckling och rådgivning i den strategiska planen.

Jordbruksverket lyfter i rapporten Ökad odling av baljväxter till livsmedel och foder²⁷ att ökad produktion av baljväxter kan påverka den ekonomiska hållbarheten positivt för både producent och samhälle. I samma rapport konstaterar Jordbruksverket att det krävs investeringar i förädling-
sanläggningar för att kunna öka produktionen. Sedan dess har Lantmännen gjort en storskalig investering i en produktionsanläggning för ärtprotein. Regeringen ser positivt på branschens satsningar som kan ge förutsättningar för ökad produktion, ökad marknadsandel och export av gröna proteiner.

3.3.2 Exportfrämjande

Översikt

Sverige ska även fortsättningsvis vara en stark röst för frihandel och undanröjande av handelshinder. Näringslivet har tagit fram en ny livsmedelsexportstrategi. Regeringen vill bidra med en förnyad satsning på exportfrämjande åtgärder som innehåller nya verktyg exempelvis genom att fler lantbruksråd ska tillsättas vid ambassader på strategiskt viktiga marknader för svensk livsmedelsindustri. Vidare ska en kommunikationsplattform som syftar till att framhäva svenska mervärden på exportmarknaden och samtidigt bidra till att öka attraktiviteten i livsmedelskedjan tas fram. Samtidigt ska marknadstillträdesarbetet med exportgodkännanden, då svenska företag blir godkända för export till tredje land, effektiviseras.

Sveriges välstånd grundas till stor del på handeln med omvärlden och det svenska näringslivets starka position internationellt. Värdet av den totala exporten motsvarar ungefär 50 procent av Sveriges bruttonationalprodukt (BNP) och av detta värde står utlandsägda bolag för hälften. Sverige ska även fortsättningsvis vara en stark röst för frihandel och undanröjande av handelshinder. En ökad svensk livsmedelsproduktion förutsätter starka företag som vill exportera. En fri, hållbar och regelbaserad världshandel är viktig då flera svenska exportsuccéer innehåller importerad råvara som sedan förädlas i Sverige. Det är viktigt att Sverige även fortsättningsvis aktivt arbetar för att främja internationell handel och investeringar samt värnar frihandeln.

²⁷ Jordbruksverket 2022, Rapport 2022:07.

3.3.2.1 En stark livsmedelsexport

Svensk livsmedelsexport har ökat årligen sedan EU-inträdet 1995. Livsmedelsexporten uppgick 2023 till nästan 79 miljarder kronor, vilket motsvarar en ökning med 7 procent jämfört med 2022. Ökningen är framför allt en följd av högre priser och i mindre omfattning av ökad volym.

Regeringen antog den 30 november 2023 *Strategin för Sveriges utrikeshandel, investeringar och globala konkurrenskraft* som syftar till att nå tre övergripande mål:

1. Sveriges konkurrenskraft ska stärkas och förutsättningar för handel, investeringar och innovation förbättras.
2. Svenska företag ska öka sin export och närvaro på internationella marknader.
3. Sveriges ställning som prioriterad partner för grön och digital omställning globalt ska stärkas.

En stark livsmedelsexport är en nyckel för en framgångsrik och mer robust svensk livsmedelssektor med ett brett utbud av produkter. Exporten bidrar till högre förädlingsvärde och mer lönsamma företag, men även till uppbyggnad av den inhemska produktionsförmågan. En generell ökning av livsmedelsproduktionen, även om den är tänkt för exportmarknaden, bidrar till en stärkt livsmedelsberedskap genom att volymerna som produceras i Sverige ökar. Det bidrar även till en mer robust svensk livsmedelsförsörjning då produktionsvolymerna kan användas för inhemsk konsumtion i händelse av krigsfara eller krig.

Genom en stark livsmedelsexport bidrar Sverige även till den globala livsmedelsförsörjningen med ett av världens mest hållbara jordbruk och livsmedelskedja. Jordens befolkning fortsätter att öka, och därmed även efterfrågan på livsmedel.

Sverige, liksom EU, har en lång tradition av att jobba med främjande av livsmedelsexport. De senaste 20 åren har det funnits ett branschriktat exportprogram genom Sveriges Export- och Investeringsråd (Business Sweden) och exempelvis har priset Årets livsmedelsexportör delats ut sedan år 2000. Inom ramen för Business Swedens livsmedelsexportprogram Try

Swedish har man satt målet att exportandelen i svensk livsmedelsindustri ska vara 50 procent 2030. År 2022 var exportandelen 36 procent.

Regeringens ambition är att i samverkan med näringslivet, fokusera på tillväxtområden som bidrar till att ta tillvara svenska mervärden utifrån de svenska produktionsförutsättningarna. Vidare vill regeringen att fokus ska ligga på åtgärder som bidrar till att utveckla produkter som motsvarar den globala konsumentens efterfrågan. Regeringen vill också bidra till att framhäva fördelarna med svensk mat och dryck och tydliggöra svenska mervärden utomlands, vilket bland annat innefattar ett ökat deltagande på politisk nivå i handelsdelegationer där regeringen också förväntar sig en bred representation av näringslivets företrädare.

Det är svårt för Sverige att konkurrera med låga priser men möjligt att konkurrera med kvalitet²⁸. Regeringen har en roll i att lyfta fram och marknadsföra svensk mat och dryck internationellt. Vidare är det angeläget att genomföra utrikeshandelsstrategins delmål att utlandsmyndigheternas användning av residensen i främjandesyfte ska innefatta synliggörande av svensk mat och dryck.

Näringslivet har, i dialog med offentliga aktörer, arbetat med att definiera en ny svensk livsmedelsexportstrategi. Regeringen kan konstatera att näringslivet har en ökad ambition att stärka sin export och att fler företag på sikt vill kunna exportera. Regeringen ser därför att det krävs ytterligare åtgärder för att stärka den svenska livsmedelsexporten jämfört med idag.

Det behövs en fortsatt riktad satsning på livsmedelsexportfrämjande åtgärder för små- och medelstora företag, samtidigt som stora företag behöver stöd med exempelvis det mellanstatliga arbetet med marknadstillträden för att öka sin export och därmed den svenska livsmedelsproduktionen. Regeringen kommer därför att tillsätta fler lantbruksråd vid ambassader på strategiska marknader som bistår svenska livsmedelsföretag i etablering och tillväxt.

Regeringen ser ett behov av att strategiskt positionera svenska mervärden för svensk livsmedelsproduktion för att på sikt kunna driva strukturerad och långsiktig internationell marknadsföring av svensk mat och dryck. Regeringen avser därför att ge en lämplig aktör i uppdrag att ta fram en kommunikationsplattform för att kommunicera hur Sverige producerar mat

²⁸ Agrifood economics centre, Fokus nummer 2023:11.

och dryck och hur landets mat och dryckesproduktion utmärker sig i förhållande till andra länder. Syftet är att marknadsföra Sverige som livsmedelsexportör och måltidsdestination och att stärka kännedomen om att arbeta i livsmedelskedjan.

Regeringens ambition är att bidra, i de fall det bedöms som lämpligt och möjligt, till att åtgärderna i en ny svensk livsmedelsexportstrategi genomförs. Regeringens anser också att Team Sweden Livsmedel fortsatt ska vara en viktig plattform för utbyte mellan det offentliga och näringslivet, liksom det inrättade livsmedelspolitiska rådet har en viktig funktion i att lyfta exportfrågor.

3.3.2.2 Marknadstillträde

Regeringen arbetar för att exportmöjligheterna för svenska företag ska öka i takt med att frihandelsavtal träder i kraft.

EU:s ingångna frihandelsavtal eliminerar eller sänker tullar för ett stort antal livsmedels- och jordbruksprodukter. Genom frihandelsavtalen har svenska livsmedelsproducenter fått bättre tillträde till ett stort antal marknader (ett drygt 70-tal länder). Samtidigt har villkoren för import av insatsvaror och råvaror också blivit mer fördelaktiga. EU förhandlar för tillfället frihandelsavtal med ett flertal länder.

För vissa livsmedel och jordbruksvaror krävs så kallade exportprotokoll eller exportgodkännanden, för att export över huvud taget ska kunna ske. Det gäller främst för animalieprodukter, men för vissa länder krävs det även för andra jordbruksvaror och livsmedel. Frihandelsavtal möjliggör ett bättre samarbetsklimat och dialog mellan EU:s medlemsstater och partnerlandet, vilket skapar gynnsammare förutsättningar för ansökningsprocesser och landsgodkännanden för livsmedels- och jordbruksprodukter.

Livsmedelsverket och Jordbruksverket är ansvariga myndigheter för att möjliggöra för svenska företag att bli godkända av tredjeland för export. Regeringens bedömning är att marknadstillträdesarbetet måste fortsätta att effektiviseras och prioriteras eftersom det är en viktig del i att öka andelen exporterade produkter med svensk råvara. Det kommer därför föras en nära dialog med näringslivet för att bidra till att få en bättre struktur i arbetet med marknadstillträden, tydliggöra vad som behövs för att svenska intressen ska prioriteras och öka transparensen i handläggningen.

Av de inspel som har inkommit under arbetet med Livsmedelsstrategin 2.0 framgår ett behov av att landsbygdsministern är engagerad i de handelsdelegationer som genomförs inom ramen för exportprogrammet Try Swedish. Som ett uttryck för regeringens höjda ambition för livsmedelsexporten kommer landsbygdsministern att delta i minst två främjanderesor årligen för att stötta svenska livsmedelsexporterande företag.

3.3.3 Svensk kvalitet och gastronomi

Översikt

Regeringen har en tydlig vision: att göra Sverige till ett gastronomiskt land i världsklass. För att uppnå visionen kommer arbetet med att framhäva svenska mervärden att stärkas. Regeringen kommer att arbeta aktivt med att marknadsföra de unika fördelarna med svenska livsmedel. Från rena vatten, hållbar livsmedelsproduktion, låg antibiotikaanvändning, hög livsmedels-säkerhet till unika smakupplevelser. Regeringen vill bidra till ökad småskalig livsmedelsproduktion i hela landet och underlätta för restauranger, kockar och andra aktörer att utveckla måltidsturismen. Regeringen har därför föreslagit att möjliggöra gårdsförsäljning av alkoholdrycker, samtidigt som Systembolaget AB:s monopol värnas (Bättre förutsättningar för besöksnäringsen i fråga om småskalig produktion av alkoholdrycker (prop. 2024/25:86)). Regeringens förslag om gårdsförsäljning av alkoholdrycker antas ha gynnande effekter för besöksnäringsen där upplevelser med mat och dryck kan spela en viktig roll, samtidigt som folkhälsan värnas. Regeringen är fast besluten att göra Sverige till ett land där mat och dryck inte bara är en källa till närings, utan i ännu större utsträckning än i dag också en njutning och upplevelse. Regeringen bedömer att näringsens arbete med Från Sverigemärkningen är viktigt för att framhäva svenska mervärden och stimulera en ökad konsumtion av svensk mat.

Svensk kvalitet och gastronomi bidrar till synliga mervärden som unika smakupplevelser och råvaror som är svåra att ersätta med importerade substitut. Konsumtion och produktion av svenska livsmedel bidrar också till osynliga mervärden som en stärkt livsmedelsberedskap i Sverige eller ett lägre globalt klimatavtryck än konsumtionen av en likvärdig produkt som importerats. Helt avgörande för att öka svensk livsmedelsproduktion är att det finns konsumenter inom eller utanför Sveriges gränser som efterfrågar kvaliteten i svenska livsmedelsprodukter och som är beredda att betala för svenska mervärden. Svenska mervärden handlar i dag bland annat om hög

miljö- och klimatnytta i produktionsledet, ett starkt djurskydd och låg antibiotikaanvändning inom animalieproduktionen, säkra vegetabilier, säker växtskyddshantering, ett rikt odlingslandskap och andra miljömål.

Regeringen anser att kunskap om de svenska mervärdena är en förutsättning för att öka konsumenternas motivation att välja svensk mat där det finns möjlighet, samtidigt som det är angeläget att öka kunskapen om hur kvalitativ, ofta småskalig, mat och dryck produceras. Regeringen ser en potential i att stärka den gastronomiska identiteten på lokal och nationell nivå. Företagande baserat på högkvalitativa och unika råvaror med en stark geografisk anknytning, till exempel renkött, viltkött eller svenskt öl och vin samt unika produktionsmetoder, kan därigenom stärkas och främja även annat företagande på lokal nivå. Samarbetet kring gastronomi och särskilda värden i det nordiska köket inom ramen för samarbetet Ny nordisk mat har bidragit till en förändrad syn på detta område. Under det svenska ordförandeskapet i Nordiska ministerrådet har ett arbete inletts för att stärka samarbetet ytterligare mellan de nordiska länderna för att utveckla Ny nordisk mat 2.0. Regeringen ser att det finns ett behov av att fortsatt utveckla Ny nordisk mat och det nordiska samarbetet kring gastronomi. De svenska framgångarna vid Bocuse d'Or har bidragit till att marknadsföra svensk gastronomi internationellt. En viktig svensk aktör för att stärka småskalig livsmedelsförädling är Eldrimner, som är nationellt resurscentrum för mathantverk.

Regeringen har föreslagit att gårdsförsäljning av alkoholdrycker tillåts från 1 juni 2025 (prop. 2024/25:86). Regeringen bedömer att detta kommer att ha en stor betydelse för besöksnäringen och många småskaliga och hantverksmässiga alkoholproducenter som får möjlighet att sälja öl, cider, vin och sprit direkt till konsument. Från och med den 1 juli 2025 kommer dessutom alkoholskatten för öl från oberoende småbryggerier att sänkas med upp till 50 procent. Regeringens ambition är att stärka den lokala ekonomin och måltidsturismen och bidra till fler konkurrenskraftiga dryckesproducenter som kan diversifiera och utveckla sin verksamhet.

Regeringen anser att ett viktigt verktyg för att stärka ursprung och kvalitet är geografiskt skyddade beteckningar. Sverige har i dag 22 jordbruksprodukter och livsmedel som skyddas inom EU:s kvalitetssystem och det finns ett antal ärenden som handläggs hos Livsmedelsverket och kommissionen för tillfället.

Systemet med skyddade beteckningar är en kvalitetsstämpel som gynnar den lokala livsmedelsproduktionen och som har potential att även stärka besöksnäringen i en region. Genom skyddade beteckningar är det produkten och ursprunget som uppmärksammas och genom att öka intresset för ursprung och kvalitet kommer på sikt även intresset för svensk livsmedelsproduktion öka.

Skyddade beteckningar som marknadsförs inom och utanför Sveriges gränser har potential att öka livsmedelskedjans lönsamhet och stärka svensk livsmedelsproduktion. Regeringen anser därför att arbetet med skyddade beteckningar behöver stärkas och förenklas för företagen. Efter avisering i budgetpropositionen för 2025 har regeringen beslutat att avgiften för handläggning av ärenden för skyddade beteckningar ska tas bort.

Under de dialoger som genomförts som ett led i arbetet med Livsmedelsstrategin 2.0 har företrädare för livsmedelskedjans företag vittnat om att svenskproducerade livsmedelsprodukter på kort tid tappat marknadsandelar till förmån för importerade alternativ i det lägre prissegmentet. Företrädare för näringslivet har lyft vikten av stärkt lönsamhet för att öka möjligheten för den svenska livsmedelsproduktionen att konkurrera med importerade livsmedel. En grundförutsättning är att svenska livsmedelsprodukter efterfrågas av konsumenterna. Offentliga måltidsverksamheter inom staten, regionerna och kommunerna kan få fler svenska livsmedelsproducenter att konkurrera om offentliga kontrakt, och därmed genom sina måltidsinköp stärka svensk livsmedelsproduktion.

Det har inom ramen för arbetet med Livsmedelsstrategin 2.0 kommit in ett betydande antal synpunkter om att en större andel lokalproducerad mat behöver kunna komma i fråga i de offentliga upphandlingarna. Regeringen kommer att fortsätta arbeta för att utveckla den offentliga måltiden och bidra till att den stärker svensk livsmedelsproduktion och försörjningsberedskap.

Regeringen anser att det är viktigt att konsumenterna kan göra medvetna val och att det ska vara lika enkelt att få veta var köttet kommer ifrån på en restaurang eller i ett storhushåll som i en butik. Livsmedelsverket har därför på regeringens uppdrag tagit fram föreskrifter om att restauranger och storhushåll ska informera konsumenter om ursprungsland för färskt, kylt, fryst och malet kött som används som ingrediens i måltider som serveras. En utgångspunkt är att den administrativa bördan för företagen, kommunerna

och regionerna ska vara så liten som möjligt samt att det ska finnas flexibilitet i hur informationen om ursprungsland tillhandahålls, till exempel genom att informationen kan lämnas muntligt när den efterfrågas av konsumenten. Föreskrifterna beslutades under hösten 2024 och trädde i kraft den 1 mars 2025.

Den sviktande trenden vad gäller efterfrågan på ekologiska produkter i samband med sänkt köpkraft hos konsumenterna de senaste åren har börjat vända. Regeringen anser att det ska finnas förutsättningar för att en ökad efterfrågan ska kunna mötas av svenska producenter, snarare än att det resulterar i en ökad import av ekologiska livsmedel.

Ekologisk produktion kan driva utvecklingen av både maskiner och odlingsmetoder för minskad resursanvändning och ökad avkastning vilket också kommer den konventionella odlingen till del.

Märkningen ”Från Sverige” på livsmedelsprodukter har tagits fram på eget initiativ från branschen och syftar till att synliggöra livsmedelsprodukter som producerats i Sverige med en hög andel svensk råvara. Produkter som har Från Sverige-märket är odlade, födda, uppfödda, förädlade, förpackade och kontrollerade i Sverige.

4. Finansiering och genomförande

För att på ett effektivt sätt nå livsmedelsstrategins mål krävs synergier mellan insatser inom flera olika utgiftsområden. I budgetpropositionen för 2025 berörs livsmedelskedjan av ett flertal omfattande satsningar. Budgetsatsningar inom såväl forskning, innovation och klimat som ökad robusthet inom livsmedelskedjan kompletterar de övriga budgetmedel som efter regeringens förslag har tillförts utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel. Budgetsatsningarna inom utgiftsområdet möjliggör bland annat en omfattande budgetförstärkning av den strategiska planen och en permanent årlig förstärkning från och med 2025 av anslaget för en konkurrenskraftig livsmedelssektor.

Myndigheternas kunskap om, och förståelse för, företagande och livsmedelsproduktion ska förbättras. Regeringen kommer i dialog med näringen ta en aktiv roll för att Livsmedelsstrategin 2.0 förverkligas. I detta syfte har regeringen inrättat det Livsmedelspolitiska rådet under ledning av landsbygdsministern. Dessutom kommer en strategisk grupp för

Livsmedelsstrategin 2.0 som leds av landsbygdsministrarnas statssekreterare att inrättas. Samtidigt kommer Tillväxtverkets samordningsroll förlängas. Det regionala livsmedelsstrategiarbetet ska i högre grad bidra till strategins övergripande mål genom regional och tematisk kraftsamling. Strategins genomförande kommer att ske i en nära samverkan mellan det offentliga och näringslivet.

4.1 Kostnad och finansiering

Översikt

Efter regeringen förslag i budgetpropositionen för 2025 har riksdagen beslutat om ett flertal satsningar som syftar till att stärka konkurrenskraften och robustheten i livsmedelskedjan. Nedan sammanfattas beslutade och aviserade förstärkningar:

- Förstärkt budget för den strategiska planen för den gemensamma jordbrukspolitiken: 746 miljoner kronor för kvarvarande år av programperioden. Samtidigt förstärks Jordbruksverkets förvaltningsanslag med 50 miljoner kronor 2025, 52 miljoner kronor 2026 och 48 miljoner kronor 2027 i syfte att bland annat skapa förutsättningar att uppfylla EU:s krav för genomförandet.
- Nytt investeringsstöd, det så kallade Kväveklivet: 100 miljoner kronor årligen under perioden 2025–2027.
- Förstärkt permanent finansiering av anslaget för en konkurrenskraftig livsmedelssektor: 80 miljoner kronor årligen från och med 2025.
- Tillfälligt utökad nedsättning av skatt på så kallad jordbruksdiesel även under 2025: minskade skatteintäkter med cirka 610 miljoner kronor.
- Sänkt alkoholskatt för öl från oberoende småbryggerier): minskade skatteintäkter med cirka 120 miljoner kronor årligen (helårseffekt).
- Biogasstödet som bland annat används för tillverkning av biogas av gödsel förstärks med 650 miljoner kronor fram till och med 2027.
- Även de resurser och förmågor som byggs upp inom det civila försvaret kommer bidra till en ökad robusthet i jordbruket och livsmedelsförsörjningen. Totala satsningar på uppbyggnaden av livsmedelsförsörjningen inklusive satsningar i budgetpropositionen för 2025 är 346 miljoner kronor för 2025, 496 miljoner kronor för 2026 och 802 miljoner kronor för 2027. Av dessa satsas betydande medel på ökad robusthet inom primärproduktion, robusta livsmedelsbutiker samt beredskaps- och omsättningslager.

- Nationella forskningsprogrammet för livsmedel föreslås förlängas till 2028 och förstärkas med 25 miljoner kronor 2025. Förstärkningen beräknas uppgå till 35 miljoner kronor 2026, 60 miljoner kronor 2027 och 110 miljoner kronor 2028.
- För 2025 tillförs SVA 3 miljoner kronor för att påbörja inrättandet av ett nationellt referenslaboratorium för diagnos av växtskadegörare. För 2026 och 2027 beräknas att 10 respektive 16 miljoner kronor avsätts för samma ändamål.
- För att säkerställa tillgången till veterinärer dygnet runt i hela landet tillförs Jordbruksverket 30 miljoner kronor årligen 2025 till 2027.
- Budgeten för driften av Universitetsdjursjukhuset vid SLU förstärks också med 30 miljoner kronor årligen från och med 2025.

Regeringen kommer återkommande pröva behovet av resurser i samband med kommande budgetpropositioner.

Efter förslag från regeringen i budgetpropositionen för 2025 har finansieringen till den strategiska planen ökats med 746 miljoner kronor och till stödåtgärder för fiske och vattenbruk med 29 miljoner kronor för resterande del av programperioden. Den permanenta finansieringen för arbetet med livsmedelsstrategin har ökats med 80 miljoner kronor per år.

Förstärkningen av den strategiska planen samt av stödåtgärder för fiske och vattenbruk är möjlig eftersom regeringen har justerat den förordningsstyrda valutakursen som används i planen och programmen och därigenom får Sverige ett högre nyttjande av EU-medlen. Medlen till den strategiska planen är fastställda i euro. Den valutakurs som ska användas för beräkning av de finansiella ramarna i kronor anges i förordningen (1999:710) om valutakurs vid stöd från EU-budgeten. Kursen är sedan tidigare fastställd i förordningen till 9,30 kronor per euro. För att minska skillnaden mot den faktiska kursen har regeringen beslutat att ändra kursen till 10,50 kronor per euro. Genom en ändrad valutakurs, som är närmare den faktiska kursen, kommer EU:s bidrag till planen att kunna nyttjas i en högre grad, samtidigt som den totala budgetomfattningen kan utökas. Totalt ökar budgeten för den strategiska planen med 646 miljoner kronor till följd av ändringen av förordningen om valutakurs vid stöd från EU-budgeten. Utöver förändringen görs efter regeringens förslag i budgetpropositionen även en särskild satsning på investeringsstödet för konkurrenskraft, som förstärks med 100 miljoner kronor under 2025. Totalt förstärks alltså budgeten för den strategiska planen med 746 miljoner kronor under de kvarvarande åren.

Efter regeringens förslag i budgetpropositionen för 2025 har Jordbruksverkets förvaltningsanslag förstärkts med 50 miljoner kronor 2025. I budgetpropositionen beräknar regeringen att 52 miljoner kronor respektive 48 miljoner kronor avsätts 2026 och 2027 för samma ändamål. Syftet med förstärkningen är bland annat att skapa förutsättningar att uppfylla EU:s krav för genomförandet av den gemensamma jordbrukspolitiken. Ett större förenklingsarbete inom den gemensamma jordbrukspolitiken inleddes under 2024, som innebär oförutsedda och utökade krav på Jordbruksverket att anpassa stödsystemet. Genom att förstärka myndighetens förvaltningsanslag kan myndighetens arbete med bland annat ändrade grundvillkor, införande av en ny ersättning, intensifierat arbete med markklassning och digital markuppföljning klaras av utan att stödmottagarna behöver påverkas negativt.

Sammanlagt satsas 100 miljoner kronor per år till och med 2027 på ett nytt investeringsstöd för att stödja jordbrukets insatser med att minska avgången av ammoniak och växthusgaser från jordbruket, det så kallade Kväveklivet. Efter regeringens förslag i budgetpropositionen för 2025 ökas även anslaget för stöd till produktion av biogas med 100 miljoner kronor under 2025, totalt avsätts 650 miljoner kronor under 2025–2027.

Även de resurser och förmågor som byggs upp inom det civila försvaret kommer att bidra till en ökad robusthet i jordbruket och livsmedelsförsörjningen. Till investeringar och rådgivning för ökad robusthet inom primärproduktionen av livsmedel avsätts efter regeringens förslag i budgetpropositionen 150 miljoner kronor 2025. För 2026 beräknas ytterligare 150 miljoner kronor och för 2027 ytterligare 250 miljoner kronor avsättas. Vidare inleds arbetet med att stärka robustheten för livsmedelsbutiker där det efter regeringens förslag i budgetpropositionen för 2025 satsas 50 miljoner kronor under 2025. Regeringen beräknar i budgetpropositionen att ytterligare 50 miljoner kronor 2026 och 200 miljoner kronor 2027 avsätts för detta. Regeringen avser också att intensifiera arbetet med att etablera beredskaps- och omsättningslager av viktiga varor för livsmedelssektorn, säkra upp dricksvattenförsörjningen och stimulera kommunernas och regionernas måltidsverksamhet ur ett beredskapsperspektiv och efter regeringens förslag i budgetpropositionen för 2025 har 156 miljoner kronor avsatts för 2025. Regeringen beräknar i budgetpropositionen att ytterligare 296 miljoner kronor avsätts för 2026 och 352 miljoner kronor för 2027.

I propositionen Forskning och innovation för framtid, nyfikenhet och nytta (prop. 2024/25:60), forsknings- och innovationspropositionen, föreslår regeringen att det Nationella forskningsprogrammet för livsmedel förlängs till 2028 och förstärks med 25 miljoner kronor 2025. Förstärkningen beräknas uppgå till 35 miljoner kronor 2026, 60 miljoner kronor 2027 och 110 miljoner kronor 2028. Sammantaget beräknas därmed 220 miljoner kronor per år 2028 för livsmedelsforskningsprogrammet.

Efter regeringens förslag i budgetpropositionen för 2025 har 3 miljoner kronor avsatts under 2025 för en satsning på SVA för att påbörja inrättandet av ett nationellt referenslaboratorium för diagnos av växtskadegörare. Regeringen beräknar i budgetpropositionen att 10 respektive 16 miljoner kronor avsätts under 2026 och 2027 för samma ändamål. Med anledning av minskande medfinansiering från EU liksom krav från EU på utökade inventeringar av karantänskadegörare tillförs Jordbruksverket medel för att bekämpa växtskadegörare.

För att det statliga åtagandet vad avser rikstäckande djurhälso- och sjukvård, djursjukvård under jourtid samt veterinär beredskap ska kunna säkerställas har Jordbruksverket efter regeringens förslag i budgetpropositionen för 2025 tillförts 30 miljoner kronor under 2025. För 2026 och 2027 beräknar regeringen i budgetpropositionen att 30 miljoner kronor årligen tillförs Jordbruksverket för samma ändamål. Budgeten för driften av Universitetsdjursjukhuset vid SLU förstärks också med 30 miljoner kronor under 2025 och beräknas därefter förstärkas årligen med samma summa.

I enlighet med regeringens förslag i budgetpropositionen för 2025 har den tillfälligt utökade skattenedsättningen för så kallad jordbruksdiesel förlängts även under 2025. Förslaget syftar till att stärka svensk livsmedelsproduktion och därmed främja trygg livsmedelsförsörjning vilket bidrar till att uppfylla livsmedelsstrategins mål. Förslaget beräknas minska skatteintäkterna med 610 miljoner kronor under 2025.

Efter regeringens förslag kommer alkoholskatten för öl från oberoende småbryggerier att sänkas vilket minskar skatteintäkterna med omkring 60 miljoner kronor netto 2025 (delårseffekt eftersom förslaget föreslås träda i kraft 1 juli 2025). Helårseffekten uppgår därefter till omkring 120 miljoner kronor.

Besluten med anledning av regeringens förslag i budgetpropositionen för 2025 möjliggör en god planeringshorisont i långsiktiga och strategiska satsningar, till exempel uppbyggnaden av det civila försvaret och forskning och innovation. Samtidigt ser regeringen behov av att öka flexibiliteten inom andra områden.

De senaste årens erfarenheter visar att omvärldsförändringar som påverkar livsmedelskedjans företag, och därmed förutsättningarna att nå livsmedelsstrategins mål, kan komma snabbt och få stora konsekvenser. För att möta sådana förändringar krävs en noggrann uppföljning av utvecklingen inom livsmedelskedjan och av de insatser som görs, samt en flexibilitet och beredskap att vid behov justera befintliga, eller vidta ytterligare, åtgärder. Regeringen kommer återkommande pröva behovet av resurser i samband med kommande budgetpropositioner.

4.2 Genomförande och ägarskap

4.2.1 Samordning och förankring

Översikt

Tillväxtverkets samordningsansvar för livsmedelsstrategin kommer att förlängas. Ett livsmedelspolitiskt råd har tillsatts och samordningen på både strategisk och operativ nivå kommer stärkas i syfte att säkerställa genomförandet av Livsmedelsstrategin 2.0.

4.2.1.1 Samordning

Genomförandet av Livsmedelsstrategin 2.0 kommer att vila på två principiella utgångspunkter. Den ena är behovet av riktade insatser för att möta specifika utmaningar som regeringen efter dialog med livsmedelskedjans aktörer bedömer viktiga för möjligheten att nå målet om en ökad svensk livsmedelsproduktion. Den andra utgångspunkten är vikten av att Livsmedelsstrategin 2.0 får ett brett genomslag i politikutvecklingen generellt. För att säkerställa att det fortsatta arbetet med Livsmedelsstrategin 2.0 kan genomföras med både bredd och spets bedömer regeringen att det krävs en stärkt samordning både på strategisk och operativ nivå.

Sedan 2019 har Tillväxtverket haft regeringens uppdrag att stärka genomförandet av livsmedelsstrategin och verka för att livsmedelsstrategins mål uppnås. I uppdraget ingår att Tillväxtverket ska samordna och främja samverkan mellan alla aktörer i livsmedelskedjan, både inom näringsliv och

myndigheter, på nationell och regional nivå. I uppdraget ingår även att kommunicera livsmedelsstrategins mål och resultat samt föreslå eventuella justeringar. Uppdraget löper till och med 2025. Ett antal andra myndigheter har sedan 2017 haft i uppdrag att tillsammans med Tillväxtverket verka för att livsmedelsstrategins mål ska uppnås, däribland Jordbruksverket, Livsmedelsverket och SLU.

Livsmedelskedjans företag berörs och påverkas av många olika regelverk. Av detta följer också en bred kontaktyta mot många olika myndigheter. Detta leder i sig till en stor administrativ börda. Om olika myndigheter dessutom har olika kunskap om, och förhållningssätt till, livsmedelsstrategins mål och hur det skall uppnås riskerar detta att leda till ännu mer komplexa, och i värsta fall motstående, krav på företagen. Regeringen gav därför i regleringsbrevet för budgetåret 2024 ett stort antal myndigheter i uppdrag att stärka och påskynda arbetet med att förenkla för företag. Flera av dessa myndigheter, till exempel Kemikalieinspektionen och Naturvårdsverket, instruerades att särskilt belysa förenklingsarbetet relaterat till livsmedelsstrategin.

En kraftfull och tydlig samordning av livsmedelsstrategins genomförande är fortsatt av stor vikt för att livsmedelsstrategins mål ska kunna nås. Detta förutsätter att ansvarsfördelningen mellan myndigheterna under regeringen och förväntningarna på dem är tydliga avseende deras roll i genomförandet av Livsmedelsstrategin 2.0. Tillväxtverkets samordningsansvar för livsmedelsstrategin kommer förlängas. I uppdraget ligger bland annat att ha en fortsatt nära dialog med centrala aktörer inom livsmedelskedjan.

Regeringen avser att säkerställa styrningen och genomförandet av Livsmedelsstrategin 2.0 genom att stärka samordningen både på strategisk och operativ nivå.

4.2.1.2 Förankring och partnerskap

Arbetet med Livsmedelsstrategin 2.0 har bedrivits i nära samverkan med livsmedelskedjans aktörer. Gensvaret från dessa har varit mycket stort. Livsmedelsstrategin 2.0 är ett steg i det långsiktiga arbetet för att stärka lönsamhet och konkurrenskraft i livsmedelskedjan. Regeringen ser fortsatt behov av ett nära samarbete med företag, organisationer och myndigheter i detta arbete. Därför har ett råd – det livsmedelspolitiska rådet – inrättats i

syfte att ytterligare stärka dialogen om svensk livsmedelsproduktion och hur målet om en ökad produktion kan uppnås till 2030.

I det livsmedelspolitiska rådet ingår företrädare för livsmedelsföretagen som står för merparten av den svenska livsmedelsproduktionen. I rådet ingår också företrädare för Lantbrukarnas Riksförbund, Livsmedelsföretagen och Fiskbranschens Riksförbund. Det livsmedelspolitiska rådet kommer under ledning av landsbygdsministern att mötas två gånger per år, för att diskutera frågor som kan bidra till arbetet med att uppnå livsmedelsstrategins mål om en konkurrenskraftig livsmedelskedja där livsmedelsproduktionen ökar. Rådet ska vara ett rådgivande organ för löpande utbyte av erfarenheter och synpunkter mellan regeringen och näringslivet för genomförandet av Livsmedelsstrategin 2.0.

Landsbygdsministern kommer också att inrätta en strategisk grupp för Livsmedelsstrategin 2.0. Gruppen kommer ledas av landsbygdsministerns statssekreterare och utgöras av verkställande direktörer och generaldirektörer för ett antal organisationer och myndigheter, vars arbete har stor bäring på förutsättningarna att uppnå livsmedelsstrategins mål.

Regeringen har goda erfarenheter av de så kallade rundabordssamtal som har hållits under arbetet med Livsmedelsstrategin 2.0. Det har varit ett bra sätt att föra konkreta samtal kring viktiga frågor i en krets av aktörer med stor kompetens och stort engagemang. Regeringen har redan nu identifierat ytterligare frågor där sådana samtal skulle kunna bidra med värdefull kunskap och viktiga perspektiv, till exempel frågor om jordbruket i norra Sverige, den småskaliga jordbruks- och livsmedelsproduktionens förutsättningar liksom odling av proteingrödor. För att snabbt kunna fånga upp frågor av stor betydelse för genomförandet av Livsmedelsstrategin 2.0 avser regeringen använda rundabordssamtal med relevanta aktörer som en metod för att fortsätta den nära dialogen med näringsliv och intresseorganisationer.

Vidare kommer livsmedelskedjans aktörer att bjudas in till en årlig konferens för att följa upp genomförandet av Livsmedelsstrategin 2.0, föra dialog och ta del av erfarenheter från företag, branschorganisationer och andra aktörer. Till denna konferens kommer också samtliga myndigheter som på ett eller annat sätt berörs av livsmedelsstrategin att bjudas in för att ta del av aktörernas erfarenheter.

4.2.2 Regional och tematisk kraftsamling

Översikt

Ett brett arbete på regional nivå är av stor vikt för genomförandet av Livsmedelsstrategin 2.0. Det regionala genomförandet kommer att stärkas genom finansiella tillskott som kan möjliggöra ett utvecklat arbete från Tillväxtverket, regioner och länsstyrelser.

I det arbete som följde beslutet om livsmedelsstrategin 2017 fick länsstyrelserna i uppdrag att genomföra insatser i respektive län för livsmedelsstrategins genomförande. Regionerna, som har ansvaret för regional utveckling, fick ett motsvarande erbjudande. De har i uppgift att utarbeta och fastställa en strategi för länets utveckling och samordna insatser för genomförandet av strategin. Den nationella strategin för hållbar regional utveckling i hela landet 2021–2030 är vägledande för det regionala utvecklingsarbetet. Flertalet av regionerna har på eget initiativ, och utifrån Tillväxtverkets uppdrag att stödja deras arbete med smart specialisering, tagit fram regionala strategier för detta ändamål. Det regionala innovationsarbetet utgår ifrån regionernas innovationsstrategier, strategier för smart specialisering eller motsvarande strategier. Livsmedel återfinns till exempel som specialiseringsområde i ett flertal strategier.

Ett resultat av det arbete som länsstyrelser och regioner har bedrivit på regional nivå är att det i dag finns ett heltäckande nät av regionala livsmedelsstrategier eller handlingsplaner. Mycket gott har kommit ut av detta arbete, inte minst en stärkt samverkan mellan länsstyrelser, regioner och näringsliv.

Samtidigt bedömer regeringen att det finns ytterligare utvecklingspotential i arbetet på regional nivå. I de dialoger som har förts med livsmedelskedjans aktörer inom ramen för arbetet med Livsmedelsstrategin 2.0 har det bland annat framförts oro för att de regionala livsmedelsstrategierna i vissa fall riskerar att försvåra länsöverskridande samarbeten. Det har också ifrågasatts om möjliga synergier tagits tillvara fullt ut i det regionala arbetet.

Olika delar av landet har olika förutsättningar, med olika utmaningar och möjligheter för såväl primärproduktion som förädling inom livsmedelsområdet. Med detta följer även att styrkor och svagheter hos offentliga aktörer och företag varierar regionalt. För att på bästa sätt ta tillvara erfarenhet, kompetens och utvecklingskraft i hela landet avser regeringen att initiera

ett arbete med en regional och tematisk kraftsamling, där regionala aktörer, utifrån sina styrkor och sin kompetens, inbjuds att gå före och leda olika tematiska satsningar för att kunna bedriva ett målinriktat och fokuserat arbete som sedan kan komma andra till del.

4.2.2.1 Kommunerna är viktiga för livsmedelskedjans företag

En förutsättning för att målet om en ökad livsmedelsproduktion ska kunna uppnås är att det är lönsamt, enkelt och attraktivt att starta, driva och vidareutveckla företag. Mycket av ansvaret för tillståndsgivning, kontroll och tillsyn gentemot företagen vilar på kommunerna. Kommunerna och regionerna är samtidigt stora konsumenter av livsmedel genom de offentliga köken inom vård, skola och omsorg. Dessa måltider har också ett viktigt signalvärde, inte minst inom förskola och skola, och har potential att utvecklas ytterligare. Kommunerna har därför en stor påverkan på förutsättningarna för livsmedelsproduktionens utveckling.

Inom Livsmedelsverket finns ett nationellt kompetenscentrum för måltider i vård, skola och omsorg, som bland annat arbetar med att utveckla nationella riktlinjer och annat stöd samt samverka med andra nationella myndigheter och organisationer på måltidsområdet. Det finns flera konkreta och goda exempel på initiativ för att dela och sprida kunskap och erfarenheter kring de offentliga måltiderna. Ett sådant exempel är projektet Ett nytt recept för skolmåltider, som har koordinerats av Livsmedelsverket. Ett annat exempel är Skolmatsakademien som finansieras av Västra Götalandsregionen tillsammans med ett antal kommuner, och som utgör en samlande kraft för skolmatsfrågor i Västra Götalands län. Regeringen ser positivt på sådan samverkan mellan den regionala och kommunala nivån i frågor där deltagande aktörer kan lära av varandra och ta del av goda exempel, och ser att en sådan arbetsmetod med fördel kan spridas även till andra områden. Offentliga måltider är ett område där en regional och tematisk kraftsamling som beskrivs ovan med fördel skulle kunna fungera som en hävstång för att samla in och förmedla kunskap till berörda aktörer.

I Sverige är ansvaret för att utföra offentlig kontroll och annan offentlig verksamhet fördelat på flera olika statliga myndigheter och på kommunala myndigheter. På livsmedelsområdet står de flesta livsmedelsanläggningar under kommunal kontroll, medan länsstyrelserna ansvarar för kontroll av anläggningar i primärproduktionen. Kontrollorganisationen för livsmedelskedjan omfattar totalt ca 270 kontrollmyndigheter. Med ett så stort antal

kontrollmyndigheter, av varierande storlek, är det ofrånkomligt att det finns skillnader vad gäller effektivitet, planering, utförande och uppföljning av offentlig kontroll och annan offentlig verksamhet.

Regeringen har därför gett en särskild utredare i uppdrag att se över hur offentlig kontroll och annan offentlig verksamhet i livsmedelskedjan organiseras och finansieras inom områdena livsmedel, foder och animaliska biprodukter (dir. 2023:170). Utredaren ska också se över den djurskydds-kontroll som utförs i nära anslutning till, eller i samband med, kontrollerna inom dessa områden. Syftet med utredningen är att stärka konkurrenskraften i livsmedelskedjan och skapa en mer effektiv kontrollstruktur som säkerställer likvärdiga konkurrensvillkor och förenklar för de företag som är verksamma inom områdena livsmedel, foder och animaliska biprodukter.

4.2.2.2 Utvärdering och uppföljning av Livsmedelsstrategin 2.0

Jordbruksverket har genom två regeringsbeslut fått uppdraget att löpande följa och utvärdera livsmedelsstrategin och dessutom följa upp och utvärdera livsmedelskedjans utveckling över tid till och med 2025. Uppdraget har rapporterats löpande i årliga rapporter samt genom fördjupad rapportering vart fjärde år. Dessa rapporter har utgjort viktiga underlag för såväl genomförandet av livsmedelsstrategin som för arbetet med Livsmedelsstrategin 2.0.

Att löpande följa både genomförandet av Livsmedelsstrategin 2.0 och livsmedelskedjans utveckling kommer enligt regeringens bedömning vara avgörande för att strategins mål ska kunna nås på ett effektivt sätt.

Regeringen avser därför att ge Jordbruksverket fortsatt uppdrag att följa upp och utvärdera livsmedelskedjans utveckling över tid, men också Livsmedelsstrategin 2.0.

Landsbygds- och infrastrukturdepartementet

Utdrag till

Statsrådsberedningen/EU och FCK
Utrikesdepartementet/HI och FH
Försvarsdepartementet/ETU
Socialdepartementet/HC
Finansdepartementet/BA, K, KO, SFÖ, OU, DOF, SI, S1, S2, FPM och B
Utbildningsdepartementet/UH, F och GV
Klimat- och näringslivsdepartementet/CKS, Nm, NIM, E och KL
Kulturdepartementet/KKM
Arbetsmarknadsdepartementet/JÄM
Landsbygds- och infrastrukturdepartementet/DL, FJR, RUL, SMF och SPN
Riksdagen, miljö- och jordbruksutskottet
Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande
Kammarkollegiet
Kungl. Skogs- och lantbruksakademien
Kungl. Tekniska högskolan
Linköpings universitet
Livsmedelsverket
länsstyrelserna
Sametinget
Statens jordbruksverk
Statens veterinärmedicinska anstalt
Sveriges lantbruksuniversitet
Tillväxtverket
Upphandlingsmyndigheten
Uppsala universitet
Verket för innovationssystem
Örebro universitet

Gotlands kommun
Mjölby kommun
Mörbylånga kommun
Sotenäs kommun
regionerna
Agtech 2030
Albaeco
Arla Foods AB
Axfood AB
Axfoundation
BalticWaters
Blå mat – centrum för framtidens sjömat
Cancerfonden
De Recirkulerande Vattenbrukarna Sverige
Dietisternas Riksförbund
Djurens rätt
Eldrimner
Ekologiska Lantbrukarna
Ekologiska Lantbrukarna Sörmland
Fiskbranschens Riksförbund
Fiskekommunerna
Förbundet Sveriges Småbrukare
Gröna arbetsgivare
Gård & Djurhälsan Sverige AB
Havs- och Kustfiskarnas Producentorganisation
Helios Nordic Energy AB
Hjärt-Lungfonden
Hushållningssällskapens Förbund
Hållbarhetsinitiativet
ICA Gruppen AB
Innovatum Science Park
Invest in Norrbotten
Industriella UtvecklingsCentra
IVL Svenska Miljöinstitutet AB
Kooperativa Förbundet
Kost och näring
KRAV
Kött- och Charkföretagen
Lantbrukarnas Riksförbund

Lantmännen
Livsmedelsakademin
Livsmedelsarbetareförbundet
Livsmedelsföretagen
Lokal Utveckling Sverige
LRF Södermanland
Macklean
Matfiskodlarna i Sverige AB
MatVärden
Nationella kommittén för livsmedelsforskning
Naturskyddsföreningen
NOrdBruk
Odling i balans
Orkla Foods Sverige AB
Pugerups Gård
Ragn-Sells Recycling AB
Ramnered Lantbruk
Re:Meat Foods
RISE Research Institutes of Sweden AB
Rudenstams Bär & Frukt AB
Rösängs Lantbruk AB
SLU Grogrund
Stiftelsen ett högre medvetet medvetande
Stiftelsen Lantbruksforskning
Sunnansjö Gård AB
Svensk Dagligvaruhandel
Svensk fiskodling AB
Svensk Fågel
Svensk Mjök AB
Svensk Torv
Svenska Fåravelsförbundet
Svenskt Vatten
Svenskt vattenbruk och sjömat
Svenskt Växtskydd
Sveriges export- och investeringsråd
Sveriges Fiskares Producentorganisation
Sveriges Frö- och Oljeväxtodlare
Sveriges Gårdsmejerister
Sveriges Jordägareförbund

Sveriges Kaninproducenter
Sveriges Konsumenter
Sveriges Utsädesförening
Svinesundskommittén
Sweden Food Arena
Sweden Foodtech
Swedish Pelagic Federation
Torfolk Gård AB
Visita
V.S. Visit Sweden AB
Vreta Kluster AB
Världsnaturfonden
Växtbaserat Sverige
World Animal Protection Sverige
Yara AB